sala infantil catequística

mataró

ESTUDIS

MANUEL CUSACHS I CORREDOR
29 d'octubre de 1916: Carles Padrós a Mataró

JAUME LLADÓ I FONT
Un aniversari, tot fent memòria

MANEL SALICRÚ I PUIG
La Sala Infantil Catequística - La Coma

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

FULLS/83

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 2005

FULLS/83

del Museu Arxiu de Santa Maria

Mataró, octubre 2005

TAULA

● **EDITORIAL** 1

● **ACTUALITAT** 2

● **ESTUDIS**

29 D'OCTUBRE DE 1916:
CARLES PADRÓS A MATARÓ
Manuel Cusachs i Corredor 7

UN ANIVERSARI,
TOT FENT MEMÒRIA
Jaume Lladó i Font 17

LA SALA INFANTIL CATEQUÍSTICA
LA COMA
Manel Salicrú i Puig 31

● **DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA** 42

Portada: Emblema de la secció teatral de la Sala Infantil Catequística - La Coma, en la darrera època. Disseny de Joan Castellà i Oliva.

Prohibida la reproducció dels textos i de les il·lustracions sense esmentar la procedència.

Edita: **MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA**
Centre d'Estudis Locals de Mataró.
Director: Manuel Salicrú i Puig.
Beata Maria, 3
Tel. 93 790 15 28 (Parròquia de Santa Maria)
Composició i impressió:
Copisteria Castellà. c/ Pujol, 40 - 08301 MATARÓ
Dipòsit Legal: B-15.257-1978 *ISSN* 0212-9248

L'Equip del Museu Arxiu de Santa Maria no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats.

Amb la col·laboració de

Ajuntament de Mataró
Patronat Municipal de Cultura

Generalitat de Catalunya
Direcció General de Promoció Cultural
Promoció de la Premsa

EDITORIAL

L'ARXIU D'IMATGES DEL MUSEU ARXIU

L'Arxiu d'Imatges del Museu Arxiu s'inicià l'any 1978 a partir de l'aportació feta pel senyor Joan Esquerra i Tuñí de les importants col·leccions Spà Salarich i Teodor Solà, descriptives del Mataró de començaments del segle xx.

A partir d'aquell moment, s'incorporaren progressivament al fons diverses col·leccions i considerables aportacions individuals, positius en format paper, negatius, amb vidre o cel·luloide, i postals.

L'any 1991 el senyor Francesc de P. Enrich i Regàs donà al Museu Arxiu les seves valuoses col·leccions de postals antigues i de fotografies, que havia format poc a poc, durant molt temps.

Per moltes raons, podem dir que l'Arxiu d'Imatges del Museu Arxiu no seria el que és sense la contribució tant del senyor Joan Esquerra, com del senyor Francesc de P. Enrich i Regàs. I també la de moltes altres persones.

Però avui, en el moment que tant el senyor Joan Esquerra, com el senyor Francesc de P. Enrich i Regàs, ens han deixat, és obligat de fer esment de les seves actuacions exemplars, a manera d'homenatge i perquè en quedi constància.

EL CENTENARI DE L'ESTACIÓ DE TREN DE MATARÓ (1905-2005)

Enguany es compleixen cent anys de la inauguració de l'actual estació del ferrocarril de la nostra ciutat, emplaçada al davant del carrer de Churruca. Aquesta estació va entrar en servei el 9 de setembre de 1905, sense cap solemnitat. La premsa de l'època, el *Diario de Mataró y su Comarca*, en l'edició del mateix dia, es limita a insertar la notícia d'una manera ben breu:

> «Conforme estaba anunciado, hoy ha empezado a utilizarse para el servicio la nueva estación de ferrocarril, habiendo quedado cerrado el antiguo edificio que desde la inauguración del primer ferrocarril de España, o sea, desde el 28 de octubre de 1848, prestaba este servicio.»

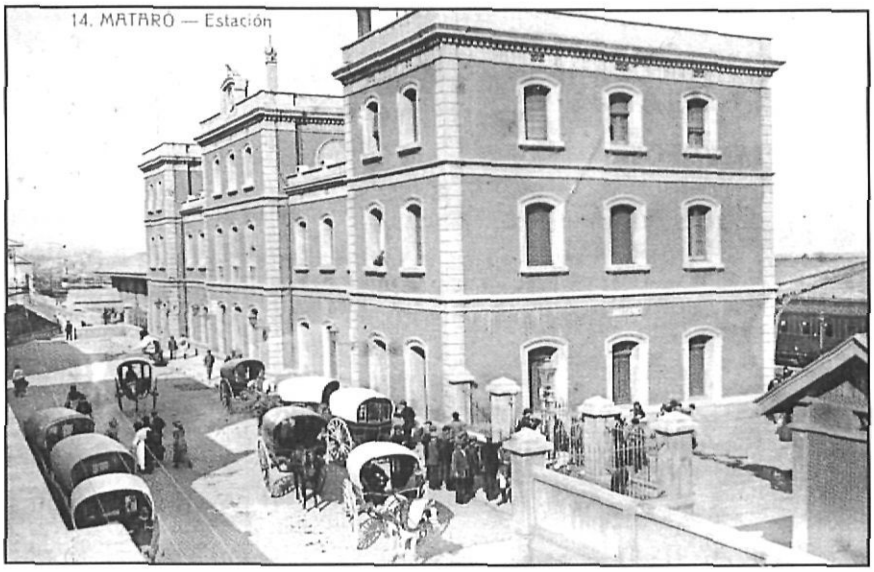

L'estació nova de Mataró (c.1910).
Postal La Industrial Fotogràfica. València.
Museu Arxiu de Santa Maria. Arxiu d'Imatges.
Col·lecció Francesc de P. Enrich i Regàs.

Així de simple era la informació, com lacòniques havien estat altres notícies anteriors que havia anat publicant sobre els treballs de la construcció de l'edifici, el seu estucat, o pocs dies després sobre el futur de l'estació antiga –que era davant del carrer de Sant Agustí–, comentant que podria anar destinada a arxiu de la documentació de la Companyia, que fins aleshores es guardava a Llançà. L'«estació vella», com així de seguit fou anomenada la primera estació, havia de quedar en realitat com a edifici auxiliar fins al seu enderrocament, l'any 1957, per donar pas al traçat del desviament de la carretera N-II en el seu trànsit per Mataró.

Tornem ara a l'estació nova. Per conèixer com era abans de les modificacions que l'edifici ha estat objecte al llarg d'aquests darrers anys, prendrem la descripció que en fa Francesc Enrich i Regàs, en el seu llibre *Mataró. Imatges del primer quart de segle* (Mataró 1986), quan encara hi havia vagons de diferents categories. Enrich fa ressaltar que aquesta estació, era la més gran i monumental entre Barcelona i Portbou, i, ens informa, a més, de la seva distribució interior:

> «En la planta baixa –escriu– el vestíbul espaiós o sala general d'espera –que encara existeix, si bé bon xic modificat–, una sala més aviat petita, però molt ben moblada, on hi havia un mirall de regulars proporcions, i que servia d'espera per a viatgers de primera i segona classe, avui ja desapareguda, i el gran cafè-restaurant, molt espaiós i d'una categoria com poques poblacions en podien presumir».

Recordem també que a l'any 1910, dins de les festes Pro-Biada, es col·locà una làpida de marbre a la façana de l'estació amb la inscripció: «El Ayuntamiento, á 28 de octubre de 1910. Para conmemorar la inauguración del primer ferrocarril de España en 1848 y á la memoria de su iniciador el ilustre mataronés D. Miguel Biada». Aquesta placa encara avui s'hi conserva, i a remarcar que en els darrers anys l'aspecte del sector ha quedat arrodonit amb la reurbanització de la placeta del davant de l'estació i el monument a Miquel Biada, que hi fou erigit l'any 1948, amb motiu del centenari del tren.

P.V.

EXPOSICIÓ *MATARÓ SEGLE XX. LA FIRA*
Cartells, programes, documents i fotografies

El dissabte dia 14 de maig, a l'estatge del Museu Arxiu, s'inaugurà l'exposició *MATARÓ SEGLE XX. LA FIRA. Cartells, programes, documents i fotografies.* Tal com diu el programa de mà,

> «Els orígens del per què Mataró durant la Pasqua de Pentecosta celebra una fira, són molt remots. El senyor Jaume Castellví i Toda, arxiver municipal durant la dècada dels anys cinquanta, en el seu *Derecho y Tradición en las Ferias y Mercados Mataroneses*, ens indica una possible raó; des de l'any 1419, concretament el 27 de juny, la ciutat va utilitzar una de les prerrogatives que li concedia el fet de ser un «carrer de Barcelona»: la de celebrar una fira anual. Si més no, però, el privilegi va ser concedit per Felip III de Castella al 1599, dins la sessió que les Corts de Barcelona va celebrar durant els mesos de juny i juliol d'aquell any. Tot i que en principi aquest privilegi havia de ser utilitzat o bé per sant Marc (25 d'abril) o bé per sant Bartomeu (24 d'agost), sembla ser que per qüestions tant religioses com meteorològiques, les autoritats de l'època optaren per situar-la definitivament per Pentecosta. No es té, però, certesa del lloc de celebració, però hom creu que es feia a la Riera, perquè estava dins el sector de la ciutat emmurallada.
>
> Es pot imaginar l'amic lector el tipus de mercaderia que s'exposava i es venia: bestiar, queviures, artesania i no hi podien faltar les diversions i quincalla de cada una de les centúries. Utilitzem aquest darrer mot per fer un gran salt en el temps i alguns esdeveniments, per tal de situar-nos als anys 1865 i 1911, on consta ja la celebració de dues fires de caire comercial: Exposició Agrícola i Industrial i Exposició d'Indústries Locals respectivament, tot i que el lloc d'emplaçament va ser el col·legi de Santa Anna, i foren organitzades per l'Associació Professional de Dependents de Comerç i de la Indústria.
>
> Però, LA FIRA, la que mostra aquesta exposició, la que ens porta records d'infantesa i d'un Mataró econòmicament fort i estable, va tenir els seus inicis al 1933. Organitzada per l'Ajuntament, mercès a l'empenta dels senyors Joan Comas, Rafael Soler i Antoni Macià, volia ser un revulsiu a una fira tradicional, ja sense al·licients i interès. I efectivament, va ser tot un èxit, fent-se ressò fins i tot la

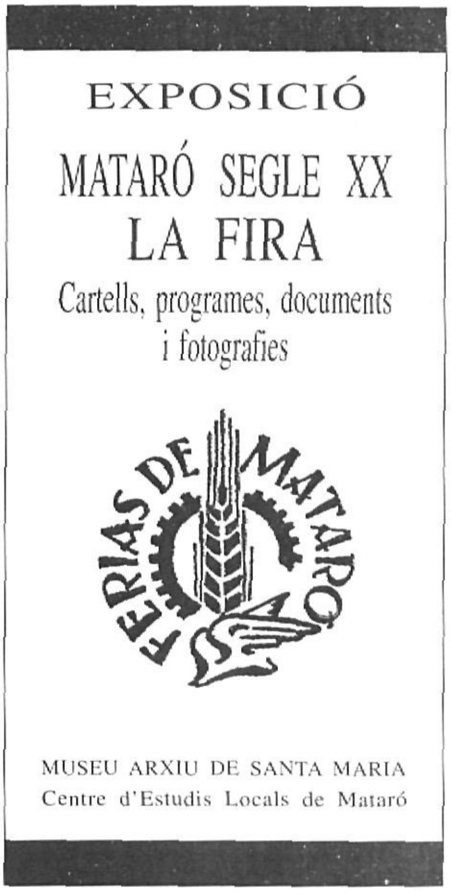

Inauguració de l'exposició.
Mossèn Joan Barat, rector de Santa Maria, senyor Joan Antoni Baron, alcalde de Mataró, senyor Manel Salicrú, president-director del MASMM, i senyora Marta Teixidó, membre de l'Equip del Museu Arxiu i promotora de l'exposició.
Fotografia Joan Castellà. MASMM.

premsa barcelonina convidada a l'esdeveniment. L'any 1936, la Fira estava plenament consolidada, «fins a tal punt que després de Barcelona, la Fira Comercial de Mataró és la primera de Catalunya», segons escrivia en Joaquim Illa i Ros. La Guerra Civil estroncà el projecte, fent-se un petit intent de fira al 1939, però no es va endegar definitivament fins al 1950, quan lentament s'inicià una etapa d'expansió i plenitud que va tenir el seu punt àlgid entre meitat dels anys seixanta fins als setanta, on el tèxtil i el ram del metall, a part del comerç de la ciutat, eren els elements destacats. La davallada econòmica de la ciutat a partir de principis dels noranta, fou el motor de la decadència de la Fira, que s'intenta enfocar des d'aleshores cap a certàmens sectorials, quedant la Fira de Pentecosta amb les seves parades d'artesania i diversió.»

L'exposició va ésser planejada, dissenyada i muntada per Lluís Adan, Xavier Alarcon, Marta Teixidó i Aureli Rugama. Hi col·laboraren Vicenç Arís, Josep Rovira, Ramon Reixach i Manel Salicrú.

Restà oberta fins a la fi del mes de setembre.

DIA INTERNACIONAL DEL MUSEU
18 DE MAIG DE 2005

La commemoració va ésser organitzada conjuntament pel Museu de Mataró i el Museu Arxiu de Santa Maria, els dos museus de la ciutat.

Al Museu de Mataró es presentaren les exposicions *A tota vela per un mar de vapors. Rosalina, l'últim gran vaixell de Mataró. El procés de construcció d'un pailebot a la platja de Mataró l'any 1918-1919*, i també *Ombres d'aigua. Els boscos de Ribera*.

I al Museu Arxiu l'exposició *Mataró segle xx. La Fira: Castells, programes, documents i fotografies*.

Els dos museus, amb el lema «descobreix una joia del Museu», presentaren, al Museu de Mataró, *Ceràmiques ibèriques laietanes d'influència grega del s. III aC*, i al Museu Arxiu *L'arqueta del Monument. Joier d'argent del s. XVIII, possiblement de procedència mexicana*.

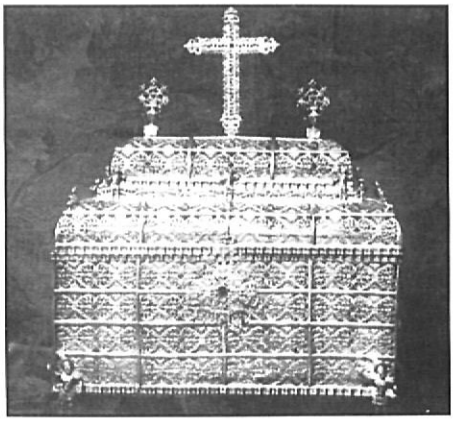

L'arqueta del Monument (s. XVIII). MASMM. Arxiu d'Imatges. Postal Gràfica Fides.

El mateix dia 18, al vespre, a l'estatge del Museu Arxiu, el senyor Antoni Martí i Coll pronuncià la conferència *Mataró, símbol de la llibertat de comerç*.

El senyor Antoni Martí i Coll pronunciant la seva conferència. Fotografia Joan Castellà. MASMM.

NOTÍCIA DE DONATIUS RECENTS

Fem constar l'ingrés al Museu Arxiu de documentació diversa, fotografies i postals de la família Cuadrada Gallifa, donació dels germans Roca Cuadrada.

CONVENI PER A LA CESSIÓ DEL FONS BIBLIOGRÀFIC DEL CASAL DE LA NOVA ALIANÇA MATARONINA

El Museu Arxiu de Santa Maria –Centre d'Estudis Locals de Mataró– va signar un conveni amb la Nova Aliança Mataronina, pel qual aquesta entitat mutualista cedeix temporalment la seva col·lecció bibliogràfica a la nostra institució. L'acte va tenir lloc el dia 17 de maig d'enguany. Van signar Manuel Puigvert i Manuel Salicrú, com a representants de La Nova Aliança i del Museu Arxiu, respectivament.

Acte de signatura del conveni entre el Museu Arxiu i La Nova Aliança Mataronina.

Gràcies a aquesta entesa, el Museu Arxiu rep una col·lecció bibliogràfica de temàtica social i cultural, especialitzada en teatre i literatura. També rep l'hemeroteca i obres de temàtica local. A canvi, es compromet a integrar aquest material a la seva biblioteca, inventariar-lo i fer-lo accessible als investigadors i al públic en general.

La biblioteca del Museu Arxiu esdevé així una de les més importants de Catalunya pel que fa a teatre català. A la col·lecció procedent de can Patuel, ingressada fa uns mesos, s'afegeix ara aquest important conjunt d'obres de teatre procedent de la biblioteca del Casal, la seu de la qual havia estat al carrer de Bonaire.

MANUEL CUYÀS i DURAN, *IN MEMORIAM*

El passat dia 31 de juliol, morí a Mataró el senyor Manuel Cuyàs i Duran.

Havia nascut l'any 1922 al casal familiar dels Cuyàs, a la Rambla. Va fer els seus estudis a Santa Anna i després als Salesians, i també a l'Escola Municipal d'Arts i Oficis. Després de la Guerra Civil, comença la seva carrera de dibuixant, de còmics i publicitari. A Mataró participa en totes les activitats culturals del moment, especialment en la tertúlia de can Joan Mas Conchello i la colla de l'Acordió de la UEC.

El senyor Manuel Cuyàs i Duran al Museu Arxiu. Inauguració de l'exposició *Mataró, ara i abans*. Manel Salicrú, Francesc de P. Enrich i Regàs, Josep Colomer, Miquel Sala, Manuel Cuyàs i Aureli Rugama. MASMM. Arxiu d'Imatges. Fotografia Miquel Sala.

A més de tot això, els encàrrecs de l'empresa Publicitat Fermalli, les col·laboracions al periòdic *Mataró*, i els encàrrecs particulars o familiars, el converteixen en el cronista gràfic del Mataró de la postguerra.

Mataroní i català de soca-rel, participa en múltiples activitats ciutadanes, és redactor de la primera època del setmanari *El Maresme* i és membre, durant molt temps, del Consell del Patrimoni Arquitectònic de Mataró. Mai no va deixar de treballar.

Pel seu caràcter afable, la seva bonhomia i el seu mataronisme, el podríem definir com «un gran senyor de Mataró». Que descansi en pau.

PROPOSTA DE RESOLUCIÓ QUE PRESENTEN TOTS ELS GRUPS MUNICIPALS DE L'AJUNTAMENT DE MATARÓ SOBRE LA REHABILITACIÓ DE LA BASÍLICA DE SANTA MARIA DE MATARÓ

L'Ajuntament de Mataró, constituït en ple, en sessió ordinària, el dia 8 de setembre de 2005, acordà la següent proposta de resolució:

«La Basílica de Santa Maria és un dels edificis més insignes del Patrimoni arquitectònic, històric, artístic de la ciutat de Mataró. L'immoble, al marge del seu caràcter devocional i sagrat, és un singular testimoni de l'evolució cultural de la ciutat que conserva notables elements dels diferents estils arquitectònics i valuosos conjunts patrimonials (capella del Roser, capella del Sagrament, el campanar...), entre els quals sobresurt, per la seva excel·lència, la magnífica capella dels Dolors, del segle XVIII, dissenyada i decorada per Antoni Viladomat. La Basílica de Santa Maria fou declarada Bé Cultural d'Interès Nacional l'any 1998.

Per contribuir a la restauració de la Basílica, la parròquia de Santa Maria va impulsar la campanya Mataró Restaura Santa Maria, pensant en l'horitzó de l'any 2008, data de commemoració del mil·lenari de la parròquia. Amb aquest objectiu, fou encarregat un Pla Director de Restauració, document que ha permès fer obres de restauració a la capella del Sagrament, a les capelles de la Puríssima i de Sant Desideri i a l'altar de Sant Josep.

L'Ajuntament de Mataró dóna suport al projecte, i ha propiciat encontres entre els seus promotors i altres administracions públiques i entitats per executar-lo. Entre d'altres, de la reunió concertada amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, en sorgí el compromís de l'administració autonòmica d'incloure l'actuació de la Basílica de Santa Maria al Pla d'Intervencions del 2005-2007 del Patrimoni Arquitectònic de la Direcció General del Patrimoni Cultural.

L'envergadura del projecte, el seu abast i complexitat tècnica, aconsellen als seus gestors i a l'Ajuntament de Mataró l'estudi de fórmules diverses per poder dur-lo a terme. En aquest sentit, s'han iniciat converses orientades a la constitució d'ens de gestió integrat per l'Església, les administracions públiques i altres organismes i entitats que puguin estar-hi interessats, que caldrà aprofundir i que han de permetre pactar les actuacions futures i el seu finançament.

Per les raons exposades, els Grups Municipals del PSC, CiU, PP, ICV-EUiA i ERC, proposen al Ple l'aprovació de la següent

PROPOSTA DE RESOLUCIÓ

1. L'Ajuntament de Mataró es compromet a intensificar les converses amb la Generalitat de Catalunya i la parròquia de Santa Maria, fent-les extensives també alhora al Bisbat de Barcelona, a l'Administració de l'Estat i a d'altres organismes, entitats i empreses que puguin estar-hi interessades, per tal de cercar compromisos ferms de totes les parts que facin factible la signatura d'un conveni, amb la finalitat d'obtenir els recursos necessaris per finançar i executar la rehabilitació de la Basílica de Santa Maria de Mataró. Amb posterioritat, les entitats signants del conveni decidiran, si cal, la creació d'un òrgan de gestió, com un consorci o altra forma jurídica, per tal de crear i gestionar serveis i activitats d'interès local en el marc de la pròpia Basílica.

2. L'Ajuntament de Mataró es compromet a mantenir converses amb la parròquia de Santa Maria i amb l'equip redactor del Pla Director de restauració de la Basílica de Santa Maria, amb la finalitat de contribuir a actualitzar el document i programar les fases futures de l'obra, el seu desenvolupament executiu, quantificar els costos totals i parcials del projecte i establir el calendari definitiu dels treballs, d'acord amb els continguts del conveni i les possibilitats de l'ens de gestió que es creï.

3. El Govern municipal es compromet a obrir una partida pressupostària per a l'exercici del 2006 per fer front a les despeses inicials originades d'aquests compromisos. Aquesta partida podrà ser ampliada d'acord amb l'evolució de les converses i els compromisos contrets en les converses.

4. Aquest acord serà traslladat al President de la Generalitat de Catalunya, a la Consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya, al President de la Diputació de Barcelona, a l'Arquebisbe de Barcelona i al Rector de la parròquia de Santa Maria.

Mataró, 8 de setembre de 2005.

Joaquim Esperalba i Iglesias
Ramon Bassas Segura
Jaume Graupera i Vilanova
Genís Bargalló i Checa
Paulí Mojedano i Singlas»

Carles Padrós i Rubió, diputat a Corts pel districte electoral de Mataró de principis del segle xx, va aconseguir que el govern central aportés el 75% del cost de l'obra del desviament de la riera de Cirera, que periòdicament feia estralls a causa de les inundacions que provocava. Mataró, agraïda, el declarà Fill Adoptiu, li va dedicar un carrer i es col·locà una placa commemorativa al saló de sessions del seu Ajuntament.

El periodista Manuel Cusachs i Corredor rememora la figura de Carles Padrós, les seves visites a la nostra ciutat i l'homenatge que la ciutat li va retre el 29 d'octubre de 1916.

29 D'OCTUBRE DE 1916: CARLES PADRÓS A MATARÓ

No és gaire freqüent que un polític es guanyi l'estimació d'un poble, una ciutat, una comarca, fins al punt de ser homenatjat com ho fou el diputat Carles Padrós i Rubió a Mataró, l'any 1916. Per això, ens sembla oportú recordar la figura d'aquest polític liberal i monàrquic, que ni era mataroní de naixement, ni residia a la nostra ciutat, però que gràcies a les seves gestions a Madrid, Mataró va veure començar les obres del desviament de la riera de Cirera, llargament anhelades, que significava acabar amb el malson de les rierades.

PERFIL DE CARLES PADRÓS

Carles Padrós i Rubió va néixer el 9 de novembre del 1870 a la vila de Sarrià, quan encara no era agregada a Barcelona. Era el cinquè fill del matrimoni format per Timoteu Padrós i Parals i Paula Rubió i Queraltó, naturals de Barcelona i Vilafranca del Penedès, respectivament. L'any 1876 la família es traslladà a Madrid, al número 33 del carrer Alcalà, on el seu pare obre una elegant boutique, «Al Capricho». I al cap de poc es traslladen al número 3 del carrer de Cedaceros, de la mateixa capital.

Timoteu Padrós, el seu pare, va invertir a San Lorenzo de El Escorial gran part de la seva fortuna. Al 1895 compra la finca rústica El Guindal. Mort el seu pare, l'any 1901, Carles Padrós adquireix la finca El Campillo. En total va arribar a tenir nou finques i tres cases a San Lorenzo de El Escorial. I El Guindal va fer de Carles Padrós, enginyer agrònom, un agricultor, «pero no un agricultor de los que siembran, miran al cielo y esperan a recoger la cosecha. No. Padrós fue un agricultor innovador. Llevó la industria al campo –puso en marcha fábricas de aceite y orujo en Martos y Fuensanta, Jaén– y experimentó con nuevos cultivos. El veintiseis de mayo de 1911, el rey Alfonso XIII le nombró Caballero de la Gran Cruz de la Orden Civil del Mérito Agrícola.»[1] També estava en possessió de la Legió d'Honor francesa.

Es casà amb Luz Quintana Trasler, madrilenya, amb qui va tenir quatre fills, Luz, Aurelia, Blanca i Carlos. I va ser avi de tres néts, Carmen, Manuel i Luz, tots fills de la seva filla Aurelia.[2]

Fou un dels fundadors, l'any 1900, del Club de Futbol Real Madrid, i l'any 1904 en seria elegit president, càrrec que ostentaria fins a l'any 1908. Abans que ell, ho havia estat el seu germà Joan (1902-1904).

Portava sempre un bastó, a causa d'una malaltia que el feia coixejar d'una cama: «Esta es

Carles Padrós i Rubió.

la razón por la cual no aparece en ninguna alineación del Madrid Football Club.»[3]

Amic del cap del partit Liberal, Álvaro de Figueroa, comte de Romanones, li obrí les portes del Congrés dels Diputats. Es presentà a les eleccions del 1910 sense aconseguir l'acta de diputat. Dos anys després ho seria pel districte de Mataró, essent elegit en les convocatòries dels anys 1912, 1914 i 1918, sempre de forma indirecta, (proclamació sense elecció directa, sense passar per les urnes, «per l'article 29»).[4]

En el fons documental del Congrés dels Diputats, se'l presenta d'aquesta manera:

> «Aunque catalán de familia, de nacimiento y de sentimientos, su familia lleva mucho tiempo en Madrid. Y en el comercio de Madrid es dueña del conocido establecimiento Al Capricho, donde acrecentó su fortuna.»[5]

Carles Padrós assistí a l'Assemblea de Parlamentaris a Barcelona (1917).[6] I pel 1918 es retira de la política activa. Tenia 48 anys.

Les seves finques estaven valorades, l'any 1920, en 1.250.000 pessetes de l'època. Carles Padrós va gaudir fins al 1936 d'una elevada posició econòmica.

Quan esclatà la Guerra Civil (1936-1939) fou detingut per milicians del Front Popular, delatat pel porter de la casa on vivia a Madrid:

> «Era un "pez gordo", según su denunciante, un desafecto, al que había que fusilar. Y así lo hicieron. Mientras era trasladado al cine Bellas Artes para ser juzgado por un tribunal popular, los milicianos le obligaron a bajar del coche en el Retiro, lo colocaron contra una tapia y dispararon. Pum, pum, pum. Oyó una descarga seca, instantes después abrió los ojos. Seguía vivo. Había sido objeto de un simulacro de fusilamiento.»[7]

Carles Padrós tenia una germana, Matilde, casada amb un dirigent comunista, a qui la seva filla Blanca va demanar-li la seva intercessió:

> «La respuesta de Matilde Padrós, según Carmen Igual (neta de Padrós), no pudo ser más dramática y española, si por el gentilicio conceptuamos la vocación cainita de los españoles a lo largo de la historia. "Si habéis hecho algo os matarán; si no habéis hecho nada, no", contestó.»[8]

Ell, la seva esposa i la seva filla Blanca, gràcies a una marquesa amiga, es van refugiar a l'ambaixada de Polònia. I d'allí a València, on embarcaren rumb a Marsella: «Carlos Padrós pasó la guerra entre Biarritz y San Sebastián [...] Quando regresó a Madrid en 1939, lo había perdido todo.»[9] Es van instal·lar al carrer Serrano de la capital d'Espanya fins que es va morir. Vivien de les rendes de El Campillo i del que li quedava de l'hisenda heretada del seu pare a San Lorenzo de El Escorial.

El dia 30 de desembre de 1950 morí al carrer Serrano. Està enterrat en el panteó familiar, en la Sacramental de San Justo.

APROVACIÓ DEL PROJECTE

L'any 1916, l'Ajuntament de Mataró estava compost per vint-i-dos «concejals»: dotze liberals, sis radicals i quatre autonomistes radicals. L'alcalde Rafael Carreras i Arbonès era, com la majoria, liberal.

En el llibre d'acords del ple de l'Ajuntament de Mataró, del dia 15 de març del mateix any, consta que el diputat a Corts Carles Padrós comunica que el ministre de Foment havia aprovat (el dia 13) el projecte del desviament de la riera de Cirera. I que les obres s'iniciarien quan s'hagués fet la cessió dels terrenys afectats. L'Estat subvencionaria el projecte amb el 75% (75.000 pessetes) del cost total, que era de 100.000 pessetes, i l'Ajuntament hauria de posar-hi el 25% restant (25.000 pessetes).[10]

El mateix dia 15, el *Diario de Mataró y su Comarca* es feia ressò del telegrama que Padrós els envià des de Madrid amb la bona nova. El seu contingut, que publiquen en el diari, és el següent:

> «Transmítole la noticia que he recibido: El Ministro de Fomento dice que ha sido ayer aprobado el proyecto de desviación de cauces de esta ciudad y autorizada su ejecución, asunto de que sabe usted ha sido necesario emplear mis antiguas amistades con los técnicos. Doy la enhorabuena a Mataró por esta tan importante mejora, teniendo especialmente en cuenta el interés que debe tener la clase obrera para que gestione el conseguir empezar las obras de ese desvío de cauces así que estén cedidos los terrenos, habiéndose consignado para este año 75.000 pesetas, venciéndose dificultades, pues estaba ya repartido el crédito. Saludos.- Padrós.»

El diari es congratula de l'excel·lent notícia:

> «Nos felicitamos y debemos quedar enteramente reconocidos al celo y el valimento desplegados en la consecución de esta evidentísima mejora que debe redundar en beneficio de todas las clases sociales de nuestra querida ciudad. Sabemos que además el señor Padrós ha cursado el mismo telegrama a varias corporaciones locales de carácter social, económico y político.»

Efectivament, en la mateixa edició del dia 15, el *Diario de Mataró y su Comarca* publica el telegrama de resposta del Cercle Catòlic i del Casal de l'Obrera, agraint les gestions de Padrós.[11]

I en l'edició del dia 27, el mateix diari publica el telegrama que, des de Girona, envià a Carles Padrós el bisbe de la diòcesi, el mataroní Rvd. P. Francesc de P. Mas, així com la seva resposta.

El dia 28 de març Padrós es troba a Barcelona, on ofereix un banquet a alcaldes, ex-alcaldes i altres personalitats de cara a les properes eleccions de diputats a Corts, a les quals es presenta, però que novament seria designat abans de l'escrutini.

L'endemà, dia 29, es realitzà a Mataró una reunió on hi havia una important representació de l'Ajuntament i les «forces vives» de la ciutat, per preparar la rebuda de Carles Padrós anunciada per al divendres dia 31.

La construcció del desviament era una molt bona notícia per a la població, i era lògica l'eufòria existent tant a nivell oficial com a la resta de la població, que veien culminat un llarg contenciós, l'inici del qual Jordi Buscà situa la primera proposta l'any 1802.[12]

Aquesta obra, en opinió de Joaquim Llovet, mereix la qualificació de «la realització més important» en el terreny de l'obra pública realitzada a Mataró al llarg del segle XX.[13] I que «l'obra consistí en la construcció d'una canal oberta de 1.150 metres de llargària i d'una amplària mitjana de sis metres, que desembocava amb el curs de la riera de Cirera per a portar-lo cap a la de Sant Simó.»[14] L'autor d'aquest important projecte fou l'enginyer Melcior de Palau (1912).

PREPARACIÓ DE LA VISITA

En el ple municipal del dia 29 de març, el «concejal» Josep Soler (liberal) informa a través d'una moció que:

> «[...] Alcaldía ha convocado a una reunión de las fuerzas vivas de la ciudad, a la vista de que el Sr. Padrós, ex Diputado a Cortes por este Distrito, pensaba visitar el próximo viernes (dia 31) la población para que expresen su pensamiento respecto al recibimiento que debía hacérsele, dado lo mucho en favor del Distrito siendo unánime el sentir de que como prueba o testimonio de agradecimiento al referido Sr. debe la iniciativa el Ayuntamiento y acudirse a recibirlo en manifestación, en cuya virtud y habiendo asistido a aquella reunión propone la Corporación acuerde acudir a recibir al digno representante que ha sido de Mataró e invitar al pueblo para que se una al recibimiento.»

El «concejal» Francesc Palomer (liberal) afegí que aquest reconeixement s'hauria de fer de forma solemne i proposà que el mateix dia l'Ajuntament es constituís de forma extraordinària una hora abans de la seva arribada (prevista per a les quatre de la tarda) i que «una comisión de concejales que en representación del municipio pasase a recibirle en la Estación del ferrocarril presidiendo la manifestación pública y lo acompañase a la Casa Consistorial, donde lo recibiría el Cuerpo Municipal y en sesión le tributaría homenaje de gratitud de todo el pueblo». I així es va aprovar per unanimitat.[15]

ARRIBADA DE CARLES PADRÓS

Una hora abans de l'arribada de Padrós, a les tres de la tarda del dia 31 de març, la corporació es reunia en sessió extraordinària:

«El Presidente [Rafael Carreras] expuso el objeto de la sesión que era el de nombrar una Comisión de Concejales que en representación del Municipio pasasen a recibir en la Estación del ferrocarril al Exmo. Sr. D. Carlos Padrós y Rubió, Diputado a Cortes que ha sido hasta hace pocos días por este Distrito, presidiendo la manifestación pública que al efecto deben tener lugar al objeto de testimoniarle la gratitud de la ciudad para las importantísimas mejoras y concesiones que ha obtenido del Gobierno en favor de la misma, y propuso para constituir dicha Comisión a los Srs. [Josep Mª] Fradera Pujol, [Josep] Soler, [Miquel] Pons, [Miquel] Llinás, [Joan] Novellas y [Ramon] Miralles. [...] propuso acuerde el Ayuntamiento que en el día en que tenga lugar la inauguración oficial de las obras del Desvío de cauces, se le haga entrega de un pergamino en que conste su nombramiento de hijo adoptivo de esta población, se descubra en el Salón de Sesiones de la Casa Comunal una lápida en la que quede consignado que a dicho señor se debe la realización de esa magna obra, así como la fecha del comenzamiento de la misma y en la que se dé su nombre a una vía pública o plaza de esta ciudad y así lo acordó por unanimidad [...].»

I es va suspendre temporalment el ple per anar-lo a buscar i acompanyar-lo fins al saló de sessions.

Eren les quatre de la tarda i vint minuts, quan l'alcalde va reprendre la sessió, amb la presència de Carles Padrós. L'alcalde es dirigí a l'homenatjat i li comunicà el motiu de la sessió extraordinària i de l'homenatge que se li feia en nom de la ciutat, acabant amb un vibrant i efusiu «¡Viva don Carlos Padrós!» que, ben segur, seria corejat per tots els assistents. Aquest, dirigint-se als presents, va dir:

«Que no ha hecho sinó cumplir con su deber de Diputado del Distrito; que las demostraciones que se le están tributando le animan a proseguir en la obra que tiempo ha tiene comenzada y termina indicando estar agradecido del recibimiento que dice no merecer.»

El «concejal» Francesc Palomer, per la seva part, després d'alabar les gestions fetes per Carles Padrós i erigint-se en portaveu de la classe mitja mataronina, va dir:

«En nombre de todos y especialmente de la aludida clase media a quienes representa en la sociedad "La Unión Gremial", da las más expresivas gracias al Sr. Padrós y le suplica continue en la misma orientación y con la propia actividad desplegada hasta el presente.»

I el també «concejal» Josep Soler, després d'unir-se als elogis precedits, afegeix altres gestions realitzades amb èxit per Padrós:

«Sin que pretenda ofender su modestia, declara que su obra es grande incluso en las cosas aparentemente pequeñas, de las que tiene presente dos que deben ser agradecidas por las personas de buen corazón y las subveniones logradas de los Ministerios de Instrucción Pública y Fomento para la Escuela de Artes y Oficios y para otras entidades instructivas de carácter no oficial.

La Junta de la Humanitaria Mataronense le ha pedido y con sumo gusto transmite al Sr. Padrós la gratitud de aquella entidad y termina expresando no encontrar palabras adecuadas para demostrar todo su agradecimiento pidiendo al Sr. Padrós que persevere y haga un supremo esfuerzo para continuar su obra laudatoria.»[16]

I així acabaria un ple carregat d'emotivitat i de reconeixement per la mediació tan profitosa per als interessos de la ciutat per part del diputat homenatjat que, ben segur, recordaria aquella rebuda tan efusiva a la seva persona.

El mes d'abril *El Liberal* –periòdic mataroní afí políticament a Carles Padrós– informa els seus seguidors:

«Desde el martes día 4 han empezado los trabajos preliminares de esta importante y deseada obra, los funcionarios de la División del Pirineo Oriental, siendo nombrado al efecto el distinguido y ilustrado ingeniero de Caminos, Canales y Puertos, D. José Codera, a quien auxilia un Ayudante de Obras Públicas. En dicho día pasaron a saludar al señor Alcalde, después de recorrer el trazado y pasaron gran rato en Secretaria examinando antecedentes, datos y planos [...].»[17]

Carles Padrós, el mes d'agost del 1916 va passar uns dies de descans al balneari de La Toja (Pontevedra, Galícia) «por prescripción facultativa», segons informa *El Liberal*, i afegeix que «vivamente deseamos que aquellas salutíferas aguas mejoren su salud.»[18]

LA RIERA DE CIRERA, ENCARA

I mentrestant els tràmits tècnics i burocràtics del projecte seguien el seu curs, la riera de Cirera, a finals del mes d'agost, continuà fent –un any més– de les seves, indiferent a les gestions que l'havien de domesticar. El *Diario de Mataró y*

Les obres del desviament a inicis dels anys vint del segle XX.
Postal Fototipia Thomas.

su Comarca se'n va fer ressò, i el dia 31 d'agost de 1916 publicava una crònica de la rierada i de les seves greus conseqüències:

> «Ayer a última hora de la tarde, se desencadenó una fuerte tormenta de truenos, viento y agua, que durante un rato convirtió muchas calles en torrentes, por lo copiosa que caía.
>
> La riera de San Simón, la de Cirera y otros cauces afluentes a la ciudad, experimentaron fuertes avenidas. El agua que bajaba por la riera de san Simón penetró en la calle de la Habana.
>
> El caudal de la riera de Cirera llegó a cubrir del todo la plataforma de la plaza de Santa Ana y las aceras de parte de la calle de Tras Santa Ana. En distintos puntos el agua penetró en varias casas.
>
> En la riera de Cirera, junto a casa Torner, la corriente alcanzó un carro de "Can Vinardell de Cirera", en el que iba un mozo con una joven. El mozo pudo salvar a la muchacha, pero él fue arrastrado por la corriente un buen trecho, hasta que logró agarrarse a un árbol de la ribera. Sufrió varias heridas. [...] El carro quedó destrozado y varios cuévanos que llevaba fueron riera abajo, hasta la plaza de Santa Ana alguno.
>
> En esta plaza la corriente formó un hoyo algo profundo en el que otro carro se atascó costando gran trabajo sacarlo del atolladero.»[19]

CESSIÓ DELS TERRENYS

En el ple municipal del dia 13 de setembre del 1916, es posa en coneixement de l'informe de l'enginyer en cap de la Divisió Hidràulica dels Pirineus Orientals, on senyala unes modificacions del projecte del «Desvio», de caire menor.[20] I una setmana després, i en sessió plenària, s'aprova la cessió dels terrenys afectats per l'obra.[21] El traçat del desviament afectava vuit propietaris, els quals van preferir –a petició del propi alcalde– arribar a un acord econòmic i evitar així que fossin expropiats. *El Liberal* es desfà en elogis, destacant el «desprendimiento que les honra inspirado en acendrado patriotismo [...]»

El mateix setmanari anomena els afectats:

Teresa Rafart i Fins
Maria Freixa i Peira
Joan Damont i Serra
Àlvar Mª Camín i López
Epifani de Fortuny i de Carpí
Manuel Jané i Font
Antoni Clavell i Deu
Francesc de Boter i Dalmases[22]

EL PERMÍS D'OBRES

El diputat Padrós va visitar, a mitjan mes de setembre, a Madrid, el ministre de Foment, del qual va obtenir la seguretat que abans que acabés el mes s'ordenaria l'execució de les obres del desviament de la riera de Cirera.[23] I el mes següent (octubre) arriba la notícia que des de la Direcció General d'Obres Públiques i l'esmentada Divisió Oriental dels Pirineus s'han donat les ordres oportunes per a la realització de les obres. L'alcalde comunica al ple que els treballs del desviament donaran inici el dilluns dia 23 d'octubre.[24] Aquests, però, es van retardar uns dies, ja que *El Liberal* informa que les obres havien començat el dissabte dia 28.[25] I el *Diario de Mataró*, per la seva part, diu que fou el dilluns dia 30 d'octubre.

ELOGIS DE *EL NUEVO IDEAL*

El setmanari local *El Nuevo Ideal*, òrgan del Partit Republicà Democràtic Federalista Liberal, dedica gran elogis a la realització de l'obra i subratlla la seva importància. El dia 20 d'octubre de 1916, en un article titulat «Desvío de Cauces», diu:

«Bien puede decirse que Mataró, desde muchos años, no tuvo otro ideal que la realización de esta obra que ha de transformar a nuestra querida ciudad.

En Mataró, hasta hoy, ninguna otra causa ha tenido más adeptos, ni ha tenido más fuerza para entusiasmar al pueblo, levantar los corazones y hasta elevarlos al sacrificio. Hubo época que, causa que llevara por bandera el "Desvío de Cauces", se consideraba causa ganada.

[...] Pero hoy que va a ser un hecho el "Desvío de Cauces", hoy que estamos en vísperas de la inauguración de los trabajos, ya que ésta tendrá lugar el día 29 del actual, hoy podemos hablar de ello, es más, en este día, que ha de ser para todos los mataronenses de júbilo, júbilo que da la interior satisfacción del deber cumplido, en estos momentos de honrada expansión de su pueblo, debemos procurar borrar de nuestra memoria a los que su egoismo y pobreza de espíritu no les permite sobreponerse a sus más pequeñas pasiones.

Bastante castigo tienen con ver realizado el "Desvío de Cauces" a pesar de sus rastrerías.»[26]

PROGRAMA D'ACTES

Quatre dies abans de la data d'inauguració oficial, la corporació municipal celebra un altre ple on s'acorda fil per randa el programa d'actes acordat el mes de març per solemnitzar l'esdeveniment:

«A las 9 reunión en las Casas Consistoriales y en sus alrededores de las autoridades, elemento oficial, personas significativas y sociedades de todo género [...] A las 9,15 la comitiva se dirigirá, acompañada de la banda Municipal y la charanga del Batallón de Cazadores de Barcelona, al cruce del Paseo del Cementerio con el canal del Desvío, en donde tendrá lugar la ceremonia. [...] A las 10 bendición e inauguración de los trabajos, dándose lectura a la oportuna memoria y pronunciándose los discursos acostumbrados.»

Un cop acabat l'acte esmentat, la comitiva es dirigirà al carrer d'Argentona «en su parte este, para descubrir la lápida dándole el nombre de Carlos Padrós», i d'allí a l'Ajuntament on, en sessió extraordinària, es lliurarà l'esmentat pergamí de Fill Adoptiu de Mataró i es descobrirà una làpida al·lusiva al saló de sessions, marxant després al solar de la Mutualitat Aliança Mataronina, al carrer de Lepant, per assistir a la col·locació de la primera pedra de l'edifici de la futura clínica.

A més a més, «las Ramblas de Mendizábal [Riera] y de Castelar y la Plaza de la Libertad [Santa Anna], lo propio que la fachada de la Casa Comunal, lucirán espléndida iluminación. En el teatro Euterpe y salones de cine se darán variadas funciones, celebrándose bailes en las principales sociedades recreativas.»[27]

Mataró estava d'enhorabona davant la perspectiva d'eliminar el malson de les rierades.

La realització del pergamí va ser encarregada a l'eminent pedagog i dibuixant d'Arenys de Mar, Francesc Flos i Calcat, en el qual «ha reproducido en la parte superior unos apuntes de la ciudad, tomados desde el cruce del Paseo del Cementerio con el proyectado cauce del Desvío, y una vista de la playa en la inferior, rodeados de magnífica orla compuesta de entrelazadas hojitas», i el seu text deia:

«El Excelentísimo Ayuntamiento de esta ciudad, en sesión del día 31 de marzo del actual año, acordó nombrar Hijo Adoptivo de la misma al Excmo. Sr. D. Carlos Padrós y Rubió, Diputado a Cortes por el Distrito, quien alcanzó que el Estado realizara la gran obra del "Desvío de Cauces" cuyas inundaciones constituían un auténtico peligro para Mataró. En nombre de la población reconocida la Corporación Municipal le dedica este pergamino como justo testimonio de su meritísima gestión.

Mataró, 29 de octubre de 1916.»[28]

El text de la làpida que es col·locaria al saló de sessions deia:

«Don Carlos Padrós y Rubió. Diputado a Cortes por este Distrito consiguió del Estado el Desvío de Cauces que salvará de las inundaciones a la ciudad. Mataró agradecida esculpe esta lápida para perpetua memoria. 29 de octubre 1916.»[29]

EL 29 D'OCTUBRE DE 1916

Per rememorar els esdeveniments del dia 29 d'octubre, ens hem servit de les cròniques que van aparèixer a la premsa local, comarcal i barcelonina.

El *Diario de Mataró y su Comarca*, el dilluns dia 30, publicava una extensa crònica dels fets titulada «El desvío de cauces» que, entre d'altres coses, deia:

«[...] Sobre las nueve y media llegaron en auto nuestro representante en Cortes don Carlos Padrós y el diputado provincial señor Ferrer Barberà, siendo saludados con aplausos por el público estacionado frente la casa Ayuntamiento al apearse.

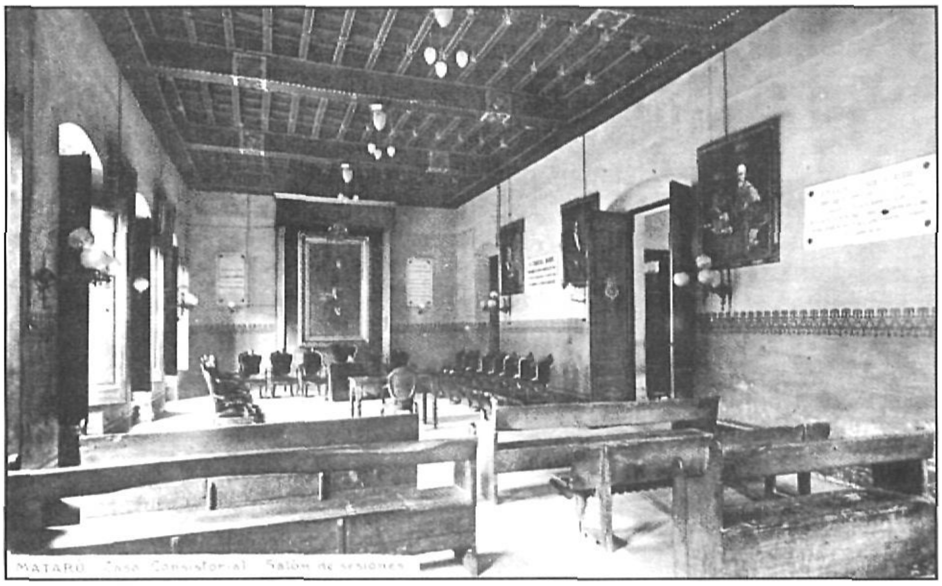

El saló de sessions de l'Ajuntament de Mataró. La placa de la dreta és la dedicada a Carles Padrós. Postal editada per H. Abadal.

Era un quart d'una quan s'iniciava el ple extraordinari al saló de sessions, llegint-se l'acta del dia 31 de març, on s'acordà anomenar-lo Fill Adoptiu, dedicar-li un carrer, que se li lliuraria un pergamí commemoratiu i es destaparia una placa commemorativa al mateix saló. Tot en un clima d'exaltació i eufòria. En el decurs del ple, Carles Padrós manifesta que

> «Tenía contraída una deuda con el Distrito que le honró con su representación en Cortes, una inmensa deuda de gratitud. Consagrando una *gran parte de su esfuerzo en defender los intereses* generales del mismo ha conseguido algo; con ello no creo sinó haber correspondido a las grandes atenciones que siempre ha observado entre sus amigos y de cuantos residen o tienen afecciones o intereses en el Distrito; mas el acto que estamos presenciando, dice, es superior a mis merecimientos. Se me hace imposible corresponder ya que Mataró se me adelanta, quedando con una deuda que no podré liquidar nunca; sólo cábeme declarar que con caracteres indelebles el nombre de Mataró quedará escrito en mi corazón y que en adelante no he de cejar en mi empeño para la obtención de mejoras y beneficios a esta cariñosa ciudad.»

> La banda Cazadores de Barcelona se presentó a las diez y cuarto batiendo marcha y al poco rato se organizó la manifestación que, presidida de dicha banda militar, por la riera de Cirera y camino de los Molinos se dirigió al sitio dispuesto al *extremo superior del camino del Cementerio a la* izquierda, para celebrar la inauguración y bendición del desvío.
>
> Figuraban en la comitiva las Escuelas públicas de niños, las representaciones de gran número de entidades políticas, económicas, de carácter social, artístico o recreativas llevando sus estandartes las sociedades corales y su bandera el Montepío Alianza Mataronesa, que era la entidad que sin duda llevaba la representación más numerosa.»

A la tribuna presidencial hi havia les autoritats polítiques, militars i eclesiàstiques, l'alcalde de Mataró, Rafael Carreras; el governador civil de Lleida, Lluís Moret; els diputats provincials Bartrina i Ferré, el comandant militar Villacampa i l'arxiprest de la parròquia de Santa Maria, doctor Josep Roig. Es pronunciaren diversos parlaments per part del secretari municipal, l'alcalde i l'arxiprest doctor Josep Roig, en nom de l'arquebisbe de la diòcesi. Aquest fou el que beneí les eines que havien de donar inici a les obres, «arrancando tierra con aquellas herramientas las autoridades, diputados y varias personalidades presentes al acto.»

> «Reorganizada la manifestación, se dirige a la *calle de Argentona, en cuyo extremo, junto a' la* Riera, se procede a descubrir la lápida con el nuevo título de calle de don Carlos Padrós, pronunciando el señor alcalde algunas frases alusivas al acto y descorre la cortina que cubría la lápida, entre los aplausos del concurso y a los acordes de la Banda Municipal.»[30]

El «concejal» Eduard Culla (conservador) a més d'elogiar Padrós, va tenir paraules d'agraïment per a Lluís Moret: «Nuestro compatricio, actual Gobernador Civil de Lérida [...] que con vos [Carles Padrós] ha compartido los trabajos, desvelos, celo e interés» i que era present a l'acte.

I finalment va dirigir unes paraules als representants de la premsa dient: «Ciudadanos: veo entre vosotros a la prensa. El que tiene el honor de hablar, modesto y humilde director del semanario *El Liberal* de esta localidad, siente un inmenso cariño por sus compañeros porqué entiende que la prensa es símbolo de grandeza; ya que con su cultura, diligencia y prestigio nos ha acompañado. Con el título de hermano les da un abrazo en nombre de Mataró».

El secretari, autor material de la ressenya oficial, l'acaba de forma protocol·lària dient que l'alcalde, «el Sr. Carreras da las gracias a todos y levanta la sesión siendo las 12,50 de que certifico.»[31]

Un cop acabat aquest ple extraordinari, i com ja hem avançat, el diputat Padrós i altres autoritats assistirien a la col·locació de la primera pedra de la futura clínica que la Mutualitat Aliança Mataronina volia construir al carrer de Lepant. Tot seguit es celebrà un dinar al saló de l'Associació de Dependents, que l'Ajuntament oferí a Carles Padrós, autoritats i a la premsa de Barcelona i de Mataró; fou servit per la confiteria Oms, i hi van prendre part unes cinquanta persones, «quedando por ocupar varios sitios. No hubo brindis.»[32]

A la tarda, Carles Padrós es desplaçà a Argentona, on procedí a la col·locació de la primera pedra del pont sobre la riera d'Argentona. De retorn a Mataró agafaria el tren per retornar a Barcelona.

El Nuevo Ideal explicà també als seus lectors com havia anat l'acte. Reproduïm alguns paràgrafs en l'article titulat «La fiesta del Domingo», on es diu:

> «El pasado domingo tuvo lugar con todo el esplendor que el importante acto requería la inauguración de las obras del Desvío de cauces de esta ciudad.
>
> A las nueve de la mañana fuimos a la estación a esperar al Director de *El Progreso* de Barcelona, nuestro correligionario señor Juncal que, como había prometido a nuestro querido compañero Cuadras, llegó a dicha hora. [...] La fiesta fue altamente simpática y revisitió toda la importancia que requería, pero a pesar de todo, lo que más simpático de todo ha sido, es que el lunes se empezaron las obras y durante toda la semana lo mismo los días laborables que festivos no se han interrumpido.
>
> Tal vez se acabará, delante de la evidencia, aquello de "la primera piedra ya la veremos, pero la última no". Nosotros creemos que de continuar por el camino empezado, no tardaremos en ver colocada la última. No todo han de ser espejuelos para cazar incautos.»[33]

El dijous dia 2 de novembre l'esmentat diari local publica un comentari lamentant que en el dia de Tots Sants la gent que anava al cementiri a recordar els seus difunts veiés com es treballava en les obres del «Desvio»: «Siendo día de precepto, lo que significa por parte del contratista de las obras una falta de respeto a las creencias del vecindario.»[34]

El Progreso (diario republicano autonomista), el director del qual era Alejandro Lerroux y Garcia, envià el seu redactor en cap Josep Juncal i el periodista Lluís Montero. L'endemà del dia de la inauguració, aquest periòdic barceloní publicà una extensa crònica dels actes, de la qual extraiem alguns paràgrafs i comentaris que complementen el que ja hem exposat:

> «A las diez y media de la mañana salió del Ayuntamiento una nutridísima manifestación, compuesta por las autoridades y las personalidades de la localidad.
>
> Los manifestantes iban precedidos de varias banderas y seguidos de la Banda Municipal y de la charanga de cazadores de Barcelona.
>
> El público se apiñaba en las aceras y balcones.
>
> Multitud de banderas señalaban el trazado del cauce cuya construcción se inauguraba.
>
> [...] El secretario del Ayuntamiento leyó telegramas de adhesión del conde de Romanones y del ministro de Fomento.
>
> [...] En la colocación de la primera piedra, manejaron un artístico zapapico niquelado, las autoridades y algunos representantes de la prensa de la localidad y de Barcelona.
>
> [...] A las cuatro de la tarde la representación de El Progreso visitó el Matadero Municipal, situado en las proximidadesde la playa.
>
> [...] Los visitantes se trasladaron al Centro Republicano Federalista, donde fueron agasajados por aquellos buenos correligionarios, marchando acto seguido a la estación de regreso a Barcelona.
>
> Al andén acudieron el concejal señor Cuadras y los amigos Parera, Serrano, Pruna, y Lladó, del Comité republicano y el redactor jefe de *El Nuevo Ideal*, señor Nogueras.
>
> La despedida fue muy cordial.»[35]

El setmanari catalanista de Canet de Mar, *La Costa de Llevant*, per la seva part, també cobrí la informació, de la qual reproduïm un fragment –per no repetir-nos– que informa de la part lúdica del dia 29 d'octubre del 1916 a Mataró, quan diu:

> «Per donar més esplendor a les festes, lo popular Viada adornà la Riera y Rambla ab una ben combinada instalació elèctrica, que resultava de molta importància. També s'estrenà un nou adorno per les Cases Consistorials montat per el electricista senyor Albertí, baix les ordres del Arquitecte municipal senyor Farrés, siguent per tothom molt aplaudida.

En obsequi del senyor Padrós s'organitzaren grans curses en camp del Pedal mataroní, disputantse varis premis en metàlic. En el teatre Euterpe la companyia Casals-Cazorla donà una funció, representant *Vida Alegre y Muerte Triste*; [...] El nostre Diputat després de haber posat la primera pedra del pont d'Argentona-Mataró, s'entornà a la capital completament satisfet del poble de Mataró.

Després de tant temps podem cantar victòria; ara sols falta que les poguem veure acabades les dites obres, perquè d'aquesta manera en sortirà beneficiosa la ciutat de Mataró.»[36]

Fou, en resum, un dia important, històric, ple d'esdeveniments per a la nostra ciutat, on Carles Padrós fou el protagonista. Mataró podia estar tranquil·la a partir de llavors, per haver solucionat amb el «Desvio», que començava a construir-se, un dels mals més endèmics que venia patint des de feia molts i molts anys. Bo i que per veure les aigües canalitzades haurien de passar sis anys llargs, fins al 1921, malgrat no estar del tot enllestides.[37]

El diputat a Corts, Carles Padrós i Rubió, entrava així a formar part de la història local per mèrits propis.

Manuel Cusachs i Corredor

NOTES

1.- Juan Carlos Pasamontes, *Todos los jefes de la Casa Blanca*, Ed. Pearson Educación S.A. (Madrid 2003), 58.

2.- Pasamontes, *Todos los jefes*, 60.

3.- Pasamontes, *Todos los jefes*, 58.

4.- Francesc Costa i Oller, «El poder del cacic. Eleccions generals a Mataró els anys de la Restauració», *VII Sessió d'Estudis Mataronins*, Museu Arxiu de Santa Maria (Mataró 1991), 119.

5.- Xavier G. Luque, «Madridista sepultura», *La Vanguardia*, 22-III-2002, 52.

6.- Hi assistiren seixanta-vuit diputats i senadors, els quals «aprovaren una moció que demanava la convocatòria de les Corts en funció constituent per resoldre el problema de la nova organització de l'Estat».
Josep Termes, «De la Revolució de Setembre a la Fi de la Guerra Civil (1868-1939)», *Història de Catalunya*, Volum VI, Edicions 62 (1987), 275.

7.- Pasamontes, *Todos los jefes*, 64.

8.- Pasamontes, *Todos los jefes*, 64.

9.- Pasamontes, *Todos los jefes*, 64.

10.- Arxiu Municipal de Mataró (=AMM), Acords, 15 març 1916, f. 49.

11.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 15 març 1916.

12.- «La primera proposta per resoldre el problema va ser la que es presentà el 12 d'agost de 1802, consistent en el soterrament de la riera de Cirera, des de la riera fins al Rec del Molí, sense que s'arribés a cap realització pràctica». Jordi Buscà i Colell, *El creixement subterrani d'una ciutat*, Aigües de Mataró S.A. (Mataró 2005), 35.

13.- Joaquim Llovet, *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Caixa d'Estalvis Laietana (Mataró 2000), 435.

14.- Llovet, *op. cit.*, 436.

15.- AMM, Acords, 29 març 1916, f. 55.

16.- AMM, Acords, 31 març 1916, f. 58 i 59.

17.- *El Liberal*, 15 abril 1916.

18.- *El Liberal*, 5 agost 1916.

19.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 31 agost 1916.

20.- AMM, Acords, 13 setembre 1916, f. 116.

21.- AMM, Acords, 20 setembre 1916, f. 120.

22.- *El Liberal*, 23 setembre 1916.

23.- *El Liberal*, 30 setembre 1916.

24.- AMM, Acords, 18 octubre 1916, 128.

25.- «El sábado 28 comenzó el contratista señor Soler (a) Valencia, los trabajos del Desvio. La impresión de los ingenieros es que sin interrupción la más mínima, seguirán los mismos hasta su finalización, bien entendido que según pueda irse colocando gente, se aumentarán los trabajadores, pues al principio la obra es de preparación». *El Liberal*, 4 novembre 1916.

26.- *El Nuevo Ideal*, 20 octubre 1916.

27.- AMM, Acords, 25 octubre 1916, f. 132.

28.- El cost del pergamí i del marc fou de 175 pessetes, diners que havia avançat l'alcalde de la seva butxaca. (AMM, Acords, 16 desembre 1916, f. 164).

29.- Aquesta làpida va estar col·locada al saló de sessions fins a l'any 1938, quan s'hi fan reformes. Hem investigat si es conserva en algun lloc, però ningú no sap on ha anat a parar o si ha estat destruïda.

30.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 30 octubre 1916. També en parla, amb termes elogiosos semblants, *El Liberal* del dia 4 novembre 1916.

31.- AMM, Acords, 29 octubre 1916, f. 133 i 134.

32.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 30 octubre 1916.

33.- *El Nuevo Ideal*, 3 novembre 1916.

34.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 2 novembre 1916.

35.- *El Progreso*, 30 octubre 1916.

36.- *La Costa de Llevant*, 5 novembre 1916.

37.- LLOVET, *op. cit*, 436.

El nostre amic i col·laborador Jaume Lladó i Font, amb motiu del centenari del naixement de Marià Ribas i Bertran (1902-1997), mestre dels arqueòlegs i historiadors mataronins, a la fi del novembre de 2002, ens va trametre l'article d'homenatge que ara publiquem.

UN ANIVERSARI, TOT FENT MEMÒRIA

En recordança d'en Marià Ribas i Bertran,
Mestre de l'arqueologia mataronina

Amb motiu de l'aniversari, ja fa un segle, de la naixença d'en Marià Ribas, m'he convidat a fer memòria d'un seguit de fets i esdeveniments d'una època, en els quals va participar-hi activament, i que jo vaig tenir el goig de conviure.

Sense cap afany de vanaglòria, ho faig en la seva recordança, i també per contribuir a la memòria col·lectiva, ja que és amb ella que es fa història. Perquè la història sense esclats, la d'un home, la d'un carrer, la d'un poble, aplegades, fan la història d'un país.

Voltaire va dir, que tot allò que tocava el cor restava gravat en la memòria. Molts són els fets que hi anaren tot dret. Malauradament, en els nostres temps viscuts, van ésser molt nombrosos els que foren portadors de contrarietats i de mediocritats de tota mena.

A propòsit de la mediocritat, massa abundosa en els temps actuals, Stendhal digué que no hi havia res més odiós per a la gent mediocre que la superioritat de l'esperit. Aquesta norma ens va ajudar a fer-hi front.

En Marià Ribas era tot història i feia història. Coneixia el llenguatge de la terrissa antiga i de les pedres, que li parlaven d'un passat llunyà. I ens el donava a conèixer, conscient que sempre quedaven pàgines en blanc. Per això feia escola, amb l'ànim que d'altres, en temps millors, continuessin.

Potser també tenia present allò que un altre mestre, en Josep Puig i Cadafalch, havia dit, «pressentim, tot desitjant-ho, la curta durada de la ciència arqueològica».

Va néixer el 23 de juny de l'any 1902 a la plaça Gran. Vingué al món al mateix indret on, en època romana, hi havia hagut la part noble d'Iluro. I potser, allí mateix, havia tingut el seu bressol Ilduro, la ibèrica. Per això, potser, ja fou un home predestinat.

De la seva persona, en tinc un record llunyà de la meva infantesa, perquè temps després vivia gairebé enfront de la casa dels meus pares, al carrer conegut pel Torrent o carrer de Sant Rafael, i que també s'havia anomenat de Rafael de Casanova; les plaques canviaven a mesura que els règims polítics també ho feien.

De petit, eren els anys trenta, assegut al portal de casa meva, on en Jesús Illa també m'hi havia vist sovint,[1] veia passar en Marià fregant gairebé les parets, amb el cap baix, com si volgués passar desapercebut, camí de l'estació del carril, per anar a Barcelona, on treballava. En el seu cap, hi devien bullir *Els orígens i fets històrics de Mataró* i les *Notes històriques de Mata*.

El seu pare tenia un aspecte molt venerable. Amb la seva barba blanca, distingit com era, semblava sorgit d'una fornada d'homes el motlle dels quals avui ja s'ha trencat. Tenia una gran semblança amb el meu mestre, el senyor Gaudí, i també amb el gran arquitecte del mateix nom que Catalunya festeja aquest any 2002.

En el nostre carrer, el Torrent, hidrònim popular, per la raó que molt especialment en temps de veremes s'hi havia vist baixar portadores, semals i alguna atzavara, emportats per l'aigua, hi havia tota mena de notabilitats i d'oficis.

Amb en Marià, aleshores jove fadrí, hi teníem l'aprenent historiador. Al capdamunt, fent xamfrà amb el carrer d'Isern, hi havia en Patuel amb el seu establiment, on hi havia tota mena d'indumentària. Del *Tenorio* als *Pastorets*, passant per totes les obres d'en Pitarra, s'hi trobaven tots els guarniments que calien. Fins i tot a Figueres, d'algú que tenia l'armari ben guarnit, deien que tenia més roba que en Patuel. Així m'ho havia explicat en Fortunet, un notable figuerenc.

Veí de can Patuel, hi havia un drapaire, que em sembla que es deia Carbonell. En passar-hi per davant, sorprenia de sentir un fons agradable de piano, amb nocturns i preludis de Chopin, que s'esmunyien per damunt dels sacs de draps i de paperots. El fill del drapaire, cec, era un notable virtuós.

Més avall, cantonada amb el carrer d'Altafulla, hi havia la botiga coneguda per can Ning-nang. Desconec l'origen d'aquest motiu campaner; no hauria gosat mai de demanar-ho a la botiguera, ja que tenia molt mal caràcter.

A l'epicentre d'aquesta mena de *decumanus*, hi havia can Sanaita, botiga on es trobava de tot, fins i tot simpatia. Tenien un taulell sempre guarnit amb pollastres i conills. El fetge i la melsa de porc, que la meva mare hi comprava els dissabtes, fregit amb ceba i cigrons, era el nostre dinar.

Al costat mateix, can Marià. La façana de la seva casa, portalada, reixa i balcó –em sembla que n'hi havia un–, li donaven una distinció que contrastava amb la resta de les cases del carrer, d'aspecte proletari.

A can Vila, situada davant de casa meva, hi vivia en Baldomero, que era encarregat de ca l'Imbern. Els capvespres d'estiu, quan tothom sortia a prendre la fresca, ell dominava la xerrada dels veïns. A la casa, hi havia un talleret de modistes que freqüentava l'Asunción, la germana d'en Marià, que era molt esprimatxada, dolça, discreta i amb un deix de timidesa, com el seu germà. Acabà religiosa.

A can Vila, a les cinc de la tarda, plegaven i resaven el rosari. Per a la meva mare, era una mena de guarderia. Quan algun de nosaltres estàvem empiocats, és on ens deixava. Amb un tros de paperina de paper d'estrassa, o amb una tapadora de cartró, hi passàvem el temps fent gargots.

Elles, les modistes, estaven atentes a la vida del carrer. Un dia m'encarregaren de vigilar un enterrament que havia de baixar pel carrer. Assegut al portal, amb una mà agafada al pom de les ventalles, vaig cridar en ser a la vora: «Lola –que era el nom d'una Vila, modista– l'enterro!». I mossèn Plandolit, que precedia la creu alçada, em va dir de viva veu: «Nen, els burros també en toquen, de ferro!». Havia confós enterro per tocar ferro.

La implantació de les monges concepcionistes amb la seva escola, que en dèiem «les Capes», complement indumentari de les noies que hi anaven, aleshores de família bé, va donar un caire aristocràtic al carrer.

Hi teníem també en Bosch, que feia transport en un autocar, però que traficava amb polleria, de veí un marbrista, i, al costat, fent cantonada, en Ricardi, un llauner. Can Pepet, enfront, a l'altra cantonada, era una botigueta que tenien llardons premsats. Aquests llardons, juntament amb el *TBO*, em feien passar unes tardes de dissabte molt agradables, arribat que era a casa amb el cistell omplert amb tot el que posava la llista que la meva mare m'havia donat.

Vora casa, a la cantonada amb el carrer d'Amàlia, vivia en Cagamantes, persona que en Joaquim Casas, en el seu *Calidoscopi*, l'imagina «reposada i tendra, amb un ventall de gust francès a la mà i un somriure delicat en el seu rostre fi, de porcellana».[2] Era un personatge molt singular. Quan el doctor Campomar li va dir que tenia aigua al ventre, va proferir uns renecs molt recargolats contra el taverner, –també n'hi havia un, al carrer– ell que mai no havia begut aigua. Un lleter del que ara en diuen «homo» i una seu dels carlins, completen aquest esbós antropològic i comercial de la gent del nostre carrer.

Del carrer, en guardo un molt agradable record, sobretot dels capvespres d'estiu, quan tota

Concurs de dibuix organitzat per l'Agrupació, a la Caixa d'Estalvis, juny 1949. D'esquerra a dreta, Esteve Banet, Jordi Arenas, Jaume Lladó, Enric Torra, Jaume Adan i Josep Noè, guanyadors del concurs.

la mainada hi fèiem castells amb la sorra, ja que no era pavimentat. De cotxes, pocs se'n veien. En recordo un que, justament, sortia del carrer d'Amàlia. En aquell temps era un exotisme; una senyora el conduïa i, a més, fumava. No corresponia a l'Amàlia, idíl·lica, d'en Casas Busquets.

I els capvespres, amb gran estrèpit, la caravana de carros de can Potxa, carregats de cols, bròquils i cebes, sortia del carrer. I cap al Born s'és dit.

Però en el record, no tot són flors i violes. Una trista visió fou la d'un vespre, en plena maltempsada, amb tot un seguit de petites fogueres cremant davant de totes les cases. No tenien res a veure amb aquelles que fèiem, amb molta gatzara, la vetlla de Sant Joan. Era el patrimoni religiós, sentimental, que cremava, per imposició d'uns pistolers iconoclastes, que feien la seva llei a la ciutat i que varen deshonrar una noble causa.

Davant de can Marià, cremà la foguera més gran del carrer. Hi recordo, amuntegats, imatges i quadres, adés d'altres objectes i, fins i tot, un personatge articulat, en miniatura, que servia per dibuixar actituds de personatges, per por que fos pres per una imatge. Molta pena i revolta deuria sentir en Marià Ribas en aquells moments, perquè el seu ideal era, justament, salvaguardar un patrimoni que ara, despòticament, l'obligaven a destruir.

La maltempsada acabada, en un temps on tot era contrari a la reconciliació, jo, adolescent, cercava el nord en aquell univers ple de confusió, per trobar motivació i sentit a la vida.

I, al Círcol Catòlic, és on vaig trobar el mitjà per donar satisfacció a les meves inquietuds. Aleshores, era una entitat completament somorta, com totes les altres institucions d'aquest ordre a la ciutat. Però hi vaig trobar un home que em va donar acolliment i, fent el gest que tot jove demana, encoratjament i camí lliure per desplegar la seva capacitat d'iniciativa. Aquesta persona va ser en Josep Montells, que era el president solitari de l'aleshores fantomàtica Agrupació Científico-Excursionista. El seu local estava situat a la planta baixa de l'edifici; era molt reduït, però estava atapeït de tota mena d'objectes.

En la seva biblioteca, on hi havia un bon plec de pergamins i de goigs, molts d'ells amb boixos de ca l'Abadal, vaig tenir l'ocasió de fullejar molts llibres i de llegir volums que mai no havia tingut ocasió de fer. La *Geografia General de Catalunya*, d'en Carreras i Candi, i la *Història Nacional de Catalunya*, d'en Rovira i Virgili, varen enriquir-me, àvid com era de fer-ne coneixença. Jo pertanyia a una generació de joves sense estudis a causa de la Guerra Civil. Però l'afany d'aprendre no em mancava.

A Mataró, aleshores, hi havia dos organismes on els joves que no volien quedar estancats a casa podien militar. El nefast Frente de Juventudes i la Joventut d'Acció Catòlica, opció que vaig escollir. Poques activitats feien, a part del que en deien cercles d'estudis, que consistien en unes reunions, dirigides pel consiliari, que s'efectuaven els dilluns al Círcol Catòlic. No hi vaig assistir gaire temps, ja que no responien a les meves inquietuds. Fou el dia que vaig dir que no érem altra cosa que un grup d'egoistes, ja que parlàvem constantment de la nostra santificació, sense preocupar-nos dels problemes dels altres.

Sortosament, l'Agrupació es desvetllava, i cada dia eren més els joves que hi començaven a venir. Els mitjans que posseíem eren molts modestos, i això motivava que les nostres activitats també ho fossin. Reunions cada vespre i sortides matinals al diumenge, moltes vegades amb jovenets que alguns cops havíem de carregar a coll, de retorn, com sant Cristòfor.

Per poder comprar material de muntanya, de temps en temps, organitzàvem sortides amb autocar per a la gent gran, que ens procuraven un petit benefici. Anys més tard, algú va dir que les activitats d'aquell temps, el nostre, eren limitades únicament a sortides amb autocar. Va descuidar, o no va veure, que en realitat el que fèiem era aixecar l'entitat i, sobretot, d'atreure el jovent vers sanes activitats. Era un veritable apostolat.

A més, no crec que tampoc fos incorrecte que, pel fet d'estar allotjats al Círcol Catòlic, els de l'Agrupació col·laboréssim a les activitats teatrals de la casa. És així que a la Sala Cabañes sortíem de comparses als *Pastorets* i a la *Passió* i que, formant part de la coral, participéssim als *Bohemios*, a *La del Soto del Parral* o a *La Dogaresa*... Aquest era el tribut que pagàvem per fer muntanya i, amb ella, escola per als joves. No hi havia res de deshonorant.

Actualment, es va a Groenlàndia, plouen les ajudes, es té cotxe i es desconeixen fronteres. Nosaltres anàvem amb espardenyes camí del turó d'en Dori i, més enllà de Girona o de Vic, no podíem anar-hi, ja que no era permès, almenys per a aquells que no teníem antecedents afins.

Amb aquesta disgressió m'he desviat, però ho he volgut significar per fer memòria. Ja hi havia en mi aquella llavor que en Marià Ribas, en la meva infantesa, amb *Els orígens i fets històrics de Mataró*, m'havia fet començar a germinar.

L'atzar o la providència volgué que un dia, passat ja un temps, fent el servei militar a l'illa de Menorca, passejant per Ses Voltes de Ciutadella, tingués la sorpresa de topar-me amb en Jesús Illa i la seva esposa Maria. Engrescat, em va parlar de l'Agrupació, de la UEC i de projectes per reiniciar la recerca arqueològica. Em trigava de retornar.

D'en Jesús, n'havia rebut també una gran herència. L'havia conegut d'infant a les colònies de la Caixa d'Estalvis, al santuari del Collell. Ens havia fet aprendre a estimar la natura, a esbrinar tots els seus atractius, a contemplar la geologia, la flora, i totes les criatures que s'hi hostatjaven... Temps després, al carrer d'en Pujol, amb la complicitat d'en Ferrer i Clariana, ens inculcava l'esperit de l'escoltisme. Era, també, un gran sembrador.

Incorporat de nou a la vida civil l'any 1947, fou a les acaballes del mateix any que, reunits a la llar de l'Esteve Albert, es posava fil a l'agulla per endegar aquelles activitats arqueològiques de les quals en Jesús m'havia parlat. És així que, presents en Marià, l'Illa, en Ferrer i Clariana, en Santi Martínez i jo mateix, decidíem la creació de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal de Mataró. Poc temps després, s'hi afegirien en Joaquim Llovet i en Jordi Arenas i, més tard, dos joves, en Quim Montserrat i en Joan Ribas. Calia fer escola i assegurar la continuïtat.

La Secció, en funció dels estatuts del Museu Municipal, hi va ser incorporada, i el seu director, en Rafael Estrany, ens donà l'oportunitat de tenir una dependència com a lloc de reunió i de secretariat. Les reunions s'efectuaven els dissabtes i tractàvem d'iniciatives i de temes relacionats amb la recerca arqueològica. L'Esteve Albert, pelegrí apassionat, adés de participar activament en la secció, sempre era portador d'informacions referents a l'estat del país.

La revista *Mvsev* era el portaveu de les nostres activitats i el lligam amb tots els simpatitzants, que eren nombrosos. Llur adhesió ens encoratjava. La nostra publicació no hauria pas figurat a la col·lecció d'una persona de la qual el senyor Epifani de Fortuny, baró d'Esponellà, ens havia parlat. Només feia col·lecció de publicacions de curta durada...

Mvsev va deixar d'existir a causa de la disposició arbitrària d'un alcalde d'aquells temps, Antoni Cabot, pel motiu, insòlit avui, d'ésser publicada en català.

Aquesta prohibició havia estat precedida per la vinguda a Mataró d'un inspector de la Brigada Político-Social de Barcelona, ja que en aquell moment no hi havia encara comissaria a Mataró. Manu militari em va fer comparèixer per ser interrogat i obtenir informació de les nostres activitats, i saber per què la nostra publicació no era publicada en llengua «nacional». Se'm va escapar de dir «porque queda más bien tratándose de toponimia», resposta que li va agradar, sortint d'ell tots els arguments propis d'aquell temps. Un registre a casa meva, sense resultat, va posar fi a la seva visita.

Poc temps després arribava l'ofici de l'alcaldia amb la prohibició de publicar la revista *Mvsev*.[3] I la prohibició feia desaparèixer la Secció d'Història i Arqueologia, ja que es va refusar la possibilitat de continuar les activitats, condicionada a la publicació de *Mvsev* en llengua castellana.

Un vell adagi català diu que «no et pot anar a la processó i tocar campanes». El nostre grup

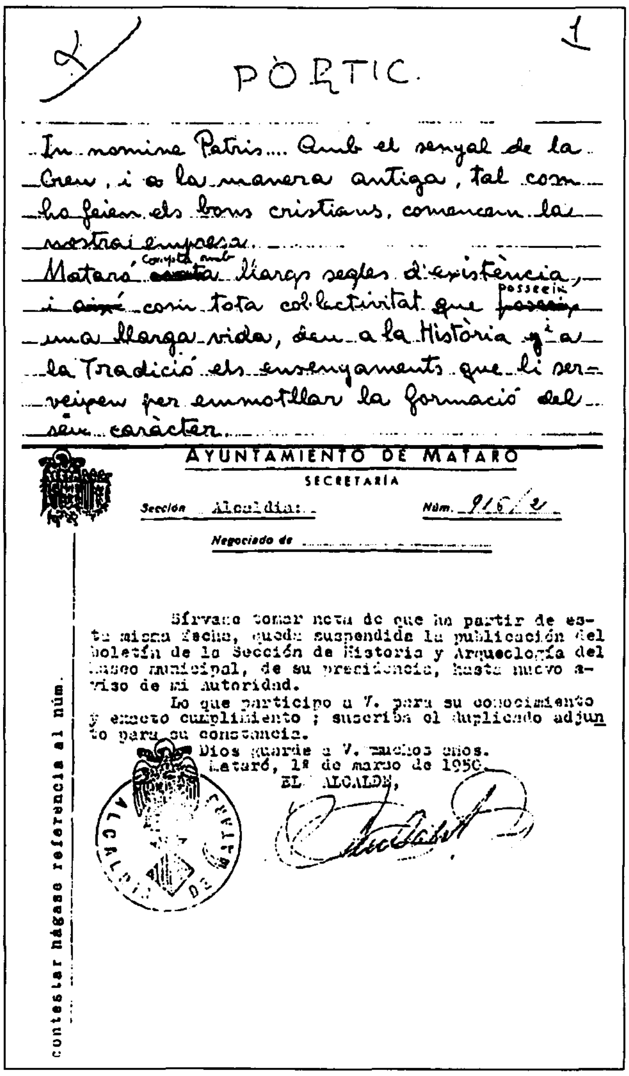

PÒRTIC.

In nomine Patris.... Amb el senyal de la Creu, i a la manera antiga, tal com ho feien els bons cristians, comencem la nostra empresa.

Mataró compta amb llargs segles d'existència, i com tota col·lectivitat que posseeix una llarga vida, deu a la Història i a la Tradició els ensenyaments que li serveixen per emmotllar la formació del seu caràcter.

AYUNTAMIENTO DE MATARO

SECRETARÍA

Sección Alcaldia: Núm. 916/2

Negociado de

Sírvase tomar nota de que ha partir de esta misma fecha, queda suspendida la publicación del boletín de la Sección de Historia y Arqueología del Museo municipal, de su precidencia, hasta nuevo aviso de mi autoridad.

Lo que participo a V. para su conocimiento y exacto cumplimiento ; suscriba el duplicado adjunto para su constancia.

Dios guarde a V. muchos años.

Mataró, 1º de marzo de 1950.

EL ALCALDE,

Contestar háganse referencia al núm.

Principi i fi de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal. Pòrtic d'en Marià Ribas i comunicació de l'alcalde Antonio Cabot.

desvirtuava aquesta dita. Uns o altres érem presents a l'Agrupació i a l'Anella d'Or, entitat sardanista del Círcol Catòlic, i se'ns veia també a la UEC. I en Ferrer i Clariana, director de l'Obra de Sant Francesc, ens aplegava tot col·laborant amb la seva obra de salvaguarda del patrimoni cultural mataroní. En Marià Ribas era un element important de l'Obra de Sant Francesc.

I com que les reunions dels dissabtes, que s'efectuaven dins el marc de les activitats de la Secció, s'havien acabat, amb en Marià vàrem agafar el costum d'anar al poblat de Burriac. I com que hi anàvem a peu, no cal dir que la caminada pel Camí del Mig era molt agradable pels comentaris que fèiem.

En Marià era un home d'humor, que sabia barrejar el seu saber amb comentaris i anècdotes amb un bri d'ironia. Hi anàvem amb la il·lusió de trobar algun objecte interessant, especialment després de fortes pluges. És així com ell va trobar-hi, entre altres coses, el petit tors masculí, i jo el fragment de kàlatos amb cérvols al seu entorn. També trobàvem monedes, projectils de fona de plom i interessants fragments de terrissa, alguns amb grafitis amb caràcters ibèrics, en els reguerols fets per l'aigua. I després, tot baixant, a Cabrera saborejàvem un bon tros de pa amb botifarra, camí de Mataró.

Els temps de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró coincidiren amb un cert ressorgiment cultural de la ciutat, que, a poc a poc, intentava sortir de l'ofec imposat.

Porta closa, *Alter ego* i *L'esperit del vent*, foren realitzacions cinematogràfiques del cineasta Enric Fité, guardonades internacionalment. Hi participaren en Josep Punsola, en Josep Reniu i en Vicenç Arís, junt amb molts d'altres que em dol no recordar.

El Racó era animat per l'entusiasta i dinàmic Terri. El Racó era el fòrum de l'expressió, un dret que aleshores no ens era permès, i també el lloc on es palesaven totes les inquietuds catalanes i on es podia parlar i demanar la paraula, però, gairebé sempre, amb la presència grotesca d'un agent del règim.

La «foguera» de l'Esteve Albert, car és així com l'havia denominat en Jordi Arenas, anava de Buenos Aires, i hi feia trobades d'alt nivell, al Velòdrom Municipal, on representava la *Medea*, amb el seu exaltament, amb Marc Porci Cató, i l'*Agricolia*, preocupats pels efectes del garbí en el comportament de la gent, era un element clau d'aquest despertar.

D'ell, el canonge Carles Cardó, des del seu exili a Friburg de Suïssa, ens escrivia que «vaig rebre una carta de l'Albert, escrita en alta mar, on no reeixia, malgrat el seu visible esforç, a dissimular del tot el seu pessimisme», tot i que l'Esteve, allà on tot era gris ell portava el color, la llum de l'optimisme.

A la llar patriarcal de la família Arenas, l'amfitrió, el senyor Josep, pare dels dilectes Jaume i Jordi, hi acollia un cau d'art, com l'Àngels Sirera, remarcable soprano, juntament amb el seu espòs, l'Elisard Sala, compositor i intèrpret, i hi desgranaven selectes vetllades amb Bach i Schubert, mentre que en Josep Reniu, amb el seu talent de rapsode, donava a conèixer poemes d'en Punsola.

L'Esteve Albert, pelegrí apassionat de COR, a Prada, amb en Pau Casals.

El reverend pare Roig, escolapi, va ser un altre element significatiu del moment, amb la seva personalitat, que era tota una institució. Vellet com era, la seva fràgil persona, marxant amb l'ajuda de dos bastons, era més jove que el més jove, pel seu temperament. De l'amistat, en va fer un apostolat, pregonant la concòrdia i els valors de l'esperit. Els COR –Cavallers de l'Ordre del Retrobament– i el seu decàleg, van ser el seu instrument per sensibilitzar aquells que tenien un afany de superació, i van ser també el seu testament espiritual. En Joan Tutó, en Josep Punsola i en Josep Reniu, foren els seus deixebles preferits.[4]

L'inevitable Esteve Albert era el pregoner i el promotor de COR. Aixecava ben alt per on passava l'«Amistat - bandera blanca» d'en Punsola. Les trobades a Riells del Montseny, amb mossèn Ribot, on el cant dels Segadors, o el de la Senyera, posaven fi a la trobada; a Bigues, a la casa pairal d'en Maspons i Anglasell que, amb el seu seny, ens encoratjava, eren iniciatives de l'Esteve Albert.

La parròquia de la Verneda, als suburbis de Barcelona, creada pel sacerdot mataroní mossèn Salvador Misser, havia esdevingut, per obra de l'Esteve, seu espiritual i lloc de trobada dels COR. En les trobades allí efectuades, podríem dir catacumbàries, hi havien passat mossèn Ramon Muntanyola, Joan Triadú, Marià Manent i, retornat de l'exili, el canonge doctor Carles Cardó.

D'aquest període, jo en vaig dir l'«edat d'or de Mataró».

Malauradament, havíem perdut en Josep Punsola. Calia que desaparegués físicament per poder conèixer la seva vàlua com a poeta, que era oculta darrere d'un rostre de simpatia. El seu pensament profund, expressat en la seva poesia, tenia la mateixa dimensió que la seva modèstia.

Era un 10 de maig quan ens deixava. El mes de Maria i de les flors. I en la necròpolis mataronina, en Marià li va posar, en les seves mans glaçades, un pergamí que havia confeccionat, amb amor, tota la nit. Hi havia transcrit el poema d'en Punsola, *No fa tanta por la mort*.

Poc menys d'un any després, el 9 de gener de l'any 1950, el pare Roig retrobava el seu deixeble preferit. A la Verneda, seu de COR, el pare Misser li va dedicar la missa cantada de la Mare de Déu de

Assistents a una trobada a la parròquia de la Verneda, seu de COR. S'hi veuen mossèn Salvador Misser, el doctor Cardó, mossèn Ramon Muntanyola, Maspons i Anglasell, Marià Manent, Joan Triadú, Esteve Albert, Frederic Lloveras, Jaume Lladó...

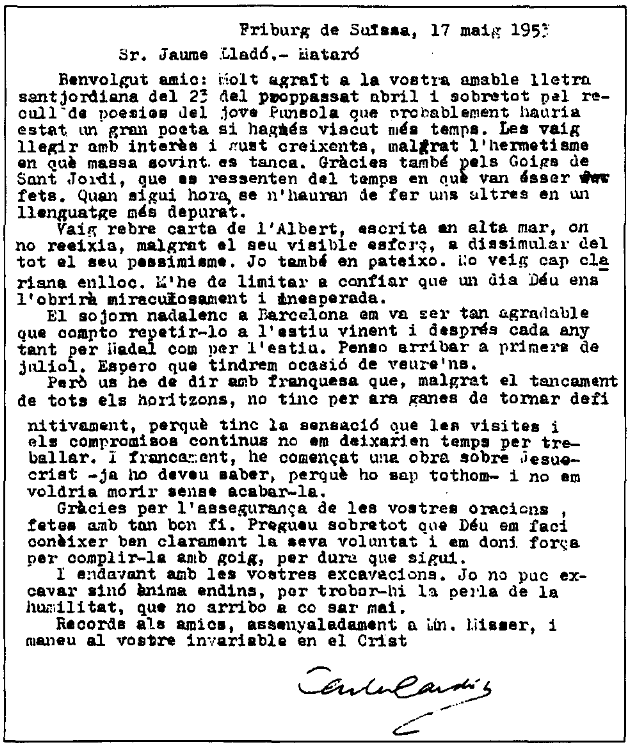
Friburg de Suïssa, 17 maig 1953

Sr. Jaume Lladó.- Mataró

Benvolgut amic: Molt agraït a la vostra amable lletra santjordiana del 23 del proppassat abril i sobretot pel recull de poesies del jove Punsola que probablement hauria estat un gran poeta si hagués viscut més temps. Les vaig llegir amb interès i gust creixents, malgrat l'hermetisme en què massa sovint es tanca. Gràcies també pels Goigs de Sant Jordi, que es ressenten del temps en què van ésser fets. Quan sigui hora, se n'hauran de fer uns altres en un llenguatge més depurat.

Vaig rebre carta de l'Albert, escrita en alta mar, on no reeixia, malgrat el seu visible esforç, a dissimular del tot el seu pessimisme. Jo també en pateixo. No veig cap clariana enlloc. M'he de limitar a confiar que un dia Déu ens l'obrirà miraculosament i inesperada.

El sojorn nadalenc a Barcelona em va ser tan agradable que compto repetir-lo a l'estiu vinent i després cada any tant per Nadal com per l'estiu. Penso arribar a primers de juliol. Espero que tindrem ocasió de veure'ns.

Però us he de dir amb franquesa que, malgrat el tancament de tots els horitzons, no tinc per ara ganes de tornar definitivament, perquè tinc la sensació que les visites i els compromisos continus no em deixarien temps per treballar. I francament, he començat una obra sobre Jesucrist -ja ho deveu saber, perquè ho sap tothom- i no em voldria morir sense acabar-la.

Gràcies per l'assegurança de les vostres oracions, fetes amb tan bon fi. Pregueu sobretot que Déu em faci conèixer ben clarament la seva voluntat i em doni força per complir-la amb goig, per dura que sigui.

I endavant amb les vostres excavacions. Jo no puc excavar sinó ànima endins, per trobar-hi la perla de la humilitat, que no arribo a co sar mai.

Records als amics, assenyaladament a Mn. Misser, i maneu al vostre invariable en el Crist

Carles Cardó

Carta del canonge Carles Cardó, exiliat a Suïssa, amb el cardenal Vidal i Barraquer, amic de COR i arqueòleg místic, a Jaume Lladó. Friburg de Suïssa, 17 de maig de 1953.

Núria. I, a l'ofertori, Àngels Sirera, acompanyada pel seu espòs, Elisard Sala, i per Joan Tutó, al violí, va entonar els *Cants de Pietat* de Bach.

A la mort del pare Roig, no hi podien faltar els homenatges sentits de l'Esteve Albert, que va compondre el poema *Muntanya del cor* i d'en Josep Reniu, amb el seu *No pots faltar.*

Si la llar de la família Arenas era el lloc on el lirisme i la poesia es retrobaven, la d'en Marià Ribas, situada al mateix carrer, era el centre de les activitats arqueològiques, abans efectuades als locals del Museu Municipal. A més, era la seu de la delegació de la Comissaria Provincial d'Excavacions Arqueològiques, esdevenint en Marià Ribas comissari local.

Ja vaig dir una vegada que Mataró, en aquell temps, era una mena de Civitas Fracta de la cultura, a imatge dels senyors dels castells de Mata i de Burriac. El Patronat del Museu Municipal, compost per persones molt honorables, no feia res i, amb el seu immobilisme, tampoc no deixava fer res. No reconegué mai la personalitat i erudició d'en Marià Ribas, que, per mèrits i per dret, li corresponia d'ésser-ne membre. Per aquest fet, Rafael Estrany, director del Museu, es trobava en una situació molt incòmoda.

Res no té de sorprenent que de l'altre costat de la Riera, possiblement límit d'un cert feudalisme cultural, hi hagués un cert ressentiment. A conseqüència, es va disposar que tot el material arqueològic trobat o per trobar fos guardat al domicili d'en Marià Ribas. I també fou conseqüència que el mil·liari de la Via Augusta trobat al Camí del Mig, anés a raure a Vilassar de Mar, en lloc d'ésser dipositat al Museu de Mataró.

Jo, personalment, una bona part del material que havia anat trobant el vaig confiar a en Marià Ribas. Un exemple és el grafit ibèric damunt de la boca d'un dolium, que figura en la pàgina 40 del seu *Poblament d'Ilduro,*[5] al costat de la fotografia de la torre de la muralla occidental del poblat, on va voler, per amistat, que jo figurés. En el mateix volum, en la pàgina 37, es pot veure el fragment de kalathos, on figura la indicació «Col·lecció Lladó», esment que es troba en tot el material representat. Posteriorment, tot el material arqueològic que jo posseïa va ésser dipositat al Museu de Mataró.

La disposició que tothom es reservés el material arqueològic trobat, consta en l'acta de la comissaria local, data 31 d'octubre de l'any 1955, redactada i signada per en Jesús Illa, amb el vist-i-plau d'en Marià Ribas.[6] En una altra reunió, efectuada el 12 de novembre del mateix any, es va plantejar l'organització a la nostra ciutat d'una trobada intercomarcal d'estudiosos, amb la finalitat d'establir contactes amb la gent del país i, al mateix temps, poder fer un treball de conjunt, com podria ésser la confecció d'una carta arqueològica.

L'acte va tenir lloc el primer de desembre al Museu Municipal. Fou presidit per l'alcalde de la

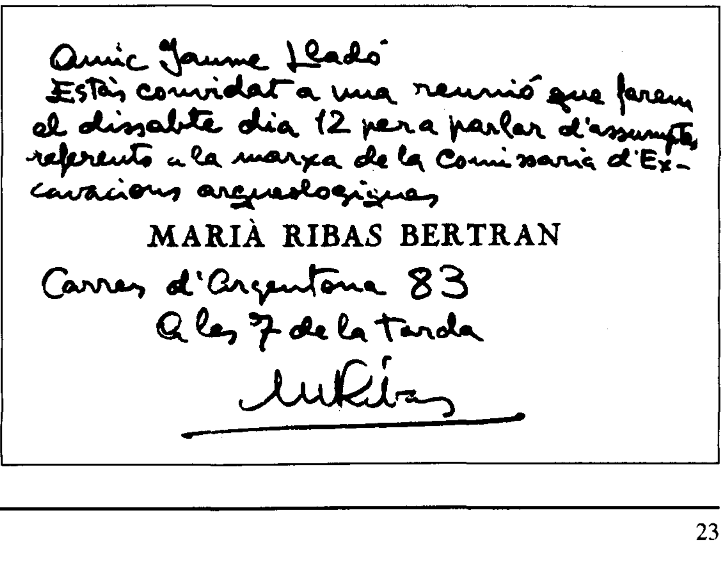
Amic Jaume Lladó
Està convidat a una reunió que farem el dissabte dia 12 per a parlar d'assumptes referents a la marxa de la Comissaria d'Excavacions arqueològiques
MARIÀ RIBAS BERTRAN
Carrer d'Argentona 83
a les 7 de la tarda
M. Ribas

Invitació de Marià Ribas a Jaume Lladó.

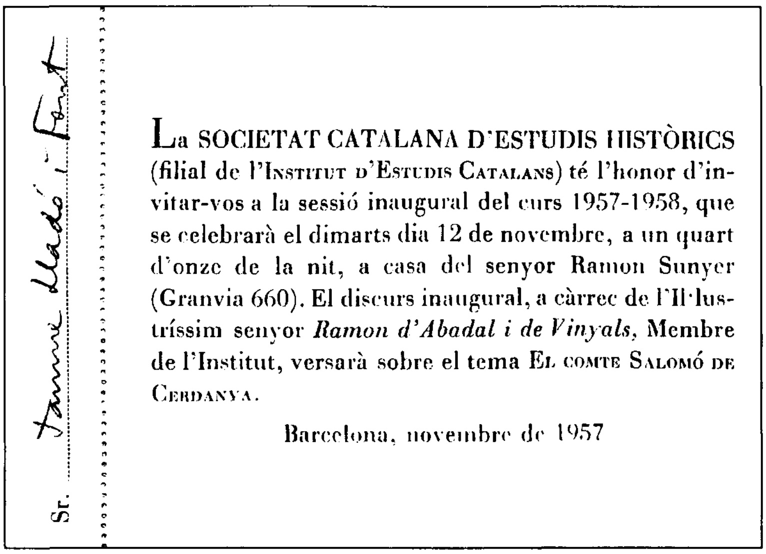
Sr. Jaume Lladó i Font

La SOCIETAT CATALANA D'ESTUDIS HISTÒRICS (filial de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS) té l'honor d'invitar-vos a la sessió inaugural del curs 1957-1958, que se celebrarà el dimarts dia 12 de novembre, a un quart d'onze de la nit, a casa del senyor Ramon Sunyer (Granvia 660). El discurs inaugural, a càrrec de l'Il·lustríssim senyor *Ramon d'Abadal i de Vinyals*, Membre de l'Institut, versarà sobre el tema EL COMTE SALOMÓ DE CERDANYA.

Barcelona, novembre de 1957

El mestre Puig i Cadafalch va distingir els membres de la Secció d'Història i Arqueologia, nomenant-los membres de la prestigiosa Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

ciutat, el senyor Pedro Crespo, i també pel senyor Epifani de Fortuny, baró d'Esponellà, assistit, com de costum, pel doctor Serra i Ràfols. Hi foren presents membres de Granollers, Llinars, Vilassar de Dalt, el Masnou, Barcelona, Arenys de Mar, Argentona, Santa Coloma de Gramenet, Badalona i Vilassar de Mar. El Patronat del Museu hi va ésser representat pel doctor Fèlix Castellà i pel senyor Josep Pla, que aleshores era funcionari de la Diputació.

En Marià Ribas hi va expressar la conveniència de fer un treball de conjunt i també de realitzar la confecció de les cartes arqueològiques del Maresme i del Vallès Oriental. Va indicar també que la confecció de les cartes hauria d'indicar només localitzacions i no pas nuclis d'excavació immediata.

El doctor Serra i Ràfols va indicar que el millor model que es podria utilitzar per a la confecció de les esmentades cartes serien les publicades per l'Editorial Alpina. Digué també que caldria unificar els signes convencionals, tasca que proposà a Marià Ribas perquè la realitzés.

També es va considerar de realitzar dues cartes per comarca, una dels temps prehistòrics i protohistòrics i l'altra de l'època romana i del període visigòtic. Es digué també que seria necessària la confecció d'un fitxer general, que seria dipositat al Museu de Mataró, on es centralitzarien les informacions.

La trobada es va finalitzar amb un àpat. L'Ajuntament de Mataró va contribuir-hi amb mil dues-centes pessetes.

De tots aquests projectes, res no es va poder realitzar. Com deia Teòcrit, «les meves paraules, el vent se les va emportar». Era el vent de la indiferència a l'esguard de la cultura. I també de les intrigues i de les mentalitats de sota escala. Quedaven lluny els primers temps, els temps d'un selecte equip entorn de la persona d'en Ribas, imbuïts d'un alt sentit de l'amistat.

Dels primers temps, recordo amb goig la visita d'homenatge que férem a en Puig i Cadafalch, a la seva residència d'Argentona, una tarda d'agost de l'any 1948. Nomenat membre d'honor de la Secció d'Història i Arqueologia del Museu de Mataró, correspongué a en Marià Ribas d'informar el mestre de l'arqueologia catalana de la tasca que fèiem de reunir tot el material arqueològic dispersat i crear així l'embrió del futur museu. I el mestre, agraint la distinció que li fèiem, ens nomenà membres de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, una filial de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual ell era el president.

Aquesta distinció, que molt ens va honorar, ens permeté d'assistir, alguna vegada, a actes organitzats per l'Institut a la llar d'en Puig i Cadafalch, al carrer de Provença de Barcelona, especialment per festejar la Diada de Sant Jordi.

Poc temps després, la filial de l'Institut escollí la nostra ciutat per efectuar la seva clausura de curs, confiant-nos l'organització. L'acte acadèmic fou efectuat a la sala magna del Museu, amb l'assistència de nombrosos membres corresponents. Hi pronunciaren parlaments els senyors Miquel Coll i Alentorn, Ferran Soldevila, Ramon Aramon i Pere Bohigas. El mestre, indisposat, no va poder assistir-hi. L'Ajuntament de la ciutat estava representat pel ponent de Cultura.

En un dinar que es va fer al vell Can Dimas, hi varen haver diversos parlaments, com s'acostuma a fer. Entre ells, el del senyor Pere Pascual i Rius, farmacèutic, persona de molta notorietat per la seva cultura i mataronisme, que va adreçar-se al representant de l'Ajuntament i el va exhortar per tal que el consistori encoratgés i ajudés les nostres activitats.

Després, el ponent de Cultura es va aixecar, tothom esperant la seva resposta, i va començar

dient, de manera mol espontània, «senyors, l'Ajuntament de Mataró no està per romanços». Després d'adonar-se del mal efecte que havien causat els seus primers mots, va intentar treure la mala impressió, però quan més tractava de justificar-se, més s'embolicava. Però, gràcies a la seva espontaneïtat, va tenir el mèrit d'expressar clarament la voluntat negativa del consistori envers tot allò que tenia relació amb la cultura.

En el terreny de l'espiritualitat, la cosa no anava tampoc pel bon camí. Ja no parlo del Congrés-espectacle Eucarístic a Barcelona. A la parròquia de Sant Josep, els diumenges, a la missa de vuit, a la qual assistia molt de jovent del Círcol Catòlic, des de la trona, d'un diumenge a l'altre, només es feia el panegíric de la religió catòlica, posant tots els defectes als protestants.

En una ocasió, inconscientment, el sermó va ser l'agent publicitari d'una pel·lícula que s'estrenava al Clavé, que es va condemnar per la seva lleugeresa moral. Es tractava de *Gilda*, amb la Rita Hayword. Es va insistir tant en la seva immoralitat –qui ho diria ara!– que el cinema es va omplir de gom a gom.

El pare Salvador Misser, que feia el doctorat de teologia a la Universitat Catòlica de Tübingen, definia la situació de l'Església oficial d'una manera molt clara.[7]

Pel que fa a les recerques arqueològiques, tampoc no era clar de pertànyer, o d'estar integrat, en un organisme oficial, tenint en compte les seves característiques. Però les nostres reticències eren absoltes pel fet que consideràvem que les activitats calia fer-les dins el marc d'un organisme, per raons elementals, la primera, per evitar la clandestinitat. I la nostra col·laboració era purament d'ordre cultural, sense cap afinitat amb el règim vigent.

Per altra part, la Comissaria Provincial, amb la presència del baró d'Esponellà al seu cap i la del doctor Serra i Ràfols, era ben bé una institució de casa nostra. Altrament, només hauríem pogut restar amb els braços creuats, esperant temps millors, com els que ara en frueixen els investigadors.

El nostre estat d'ànim, el compartien la major part de les persones que es dedicaven a la recerca arqueològica, com l'Antoni Guilleumas, col·laborador de la Comissaria Provincial a Barcelona, persona íntegra que havia descobert l'abric neolític del Cau de la Mustela, al terme de Llinars, punt convergent per al seu estudi; en Josep Estrada, de Granollers, en Jaume Ventura, de Vilassar de Dalt, l'Esteve Albert... L'Antoni Guilleumas m'havia expressat el seu sentiment respecte de la col·laboració.[8]

El propi nom de comissaria despertava ja un mal regust. Ens recordava aquella comissaria de la Via Laietana de Barcelona, de trist record, on alguns dels nostres companys havien fet la seva coneixença.

A la VIII Reunió de la Comissaria Provincial d'Excavacions Arqueològiques, celebrada a Badalona el 23 d'octubre de 1955, hi vaig presentar un projecte per a la constitució d'un patronat de salvaguarda de la muntanya i dels vestigis arqueològics de Burriac.

I fou constituït sota la presidència del senyor Epifani de Fortuny, amb el doctor Serra i Ràfols com a assessor i sota el guiatge d'en Marià Ribas; jo, n'era el secretari. I eren membres del Patronat totes les persones afincades o que posseïen algun terreny a l'indret, com el senyor Miralles Brilles, propietari de can Bartomeu i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, i en Josep Maria Modolell, ben conegut a Cabrera. Hi figuraven també el marquès de Barberà i de la Manresana, propietari del castell, i també en Jordi Arenas, en Jaume Clavell i en Jaume Ventura, que representaven respectivament Mataró, Argentona i Vilassar de Dalt. Els alcaldes de Cabrera, Mataró i Argentona, també en formaven part.

L'acte de constitució del Patronat es va efectuar a la finca de can Bartomeu, el dia 5 de febrer de 1956, coincidint amb la descoberta d'un camp de sitges que vàrem excavar amb en Marià i amb l'ajuda d'uns jornalers que els senyors Miralles i Modolell havien posat a la nostra disposició.

A més de la salvaguarda dels vestigis del poblat, era previst també de fer-hi treballs de restauració i, ben entès, d'excavació. Hi havia el projecte de fer un museu monogràfic a can Segarra, una masia que es trobava a la part baixa del poblat. Una de les torres de la muralla oriental, la més ben conservada, la vaig aixecar amb les grans pedres que s'havien enderrocat, i vaig plantar-hi dos xiprers que, amb el temps i l'aigua que els pujava de Cabrera, varen créixer, donant testimoni d'aquells treballs.

En Leandre Villaronga, un bon amic que va fer l'aprenentatge a Burriac i que avui ha esdevingut una primera autoritat en l'estudi de la numismàtica antiga, reconegut internacionalment,

en una certa ocasió, després d'una visita que va fer al poblat, em va manifestar la bona impressió que li havia fet el treball allí efectuat, cosa que em va donar molta satisfacció.[9]

Com a treballs d'excavació efectuats al poblat, esmentaré el del camp de sitges, publicat per en Marià Ribas, el d'una enfilada d'habitacions que donaren interessants coneixements referents a l'estructura dels habitacles i la troballa d'interessant material. El resultat fou publicat en col·laboració amb en Marià Ribas.[10]

Cal dir que si les activitats que el Patronat es proposava de portar a terme no haguessin fet fallida, avui tindríem a la muntanya de Burriac un segon Ullastret, i moltes de les construccions que s'hi han bastit, que atempten el conjunt natural del lloc, no existirien.

Però el Patronat va desaparèixer, i amb ell tota l'estructura de la recerca arqueològica d'aquells temps, a conseqüència de rivalitats i d'un afany de poder al més alt nivell.

Quan Martín Almagro, persona a qui el doctor Serra i Ràfols, em va definir perfectament com a home,[11] malgrat la seva vàlua en el terreny de la investigació, va ésser designat com a director a nivell estatal de les actuacions arqueològiques, ajudat per l'amistat que tenia amb la senyora Carmen Polo de Franco, canviaren les coses. Si abans, almenys a Catalunya, la Comissaria Provincial estava formada per persones especialitzades, amb les quals col·laboraven molts joves, tant universitaris com afeccionats, i també molts muntanyencs, localitzadors de vestigis inèdits, la nova estructura adoptava un caire purament universitari.

A la província de Barcelona, el senyor Alberto del Castillo en va prendre la direcció. I la vetlla de la novena reunió de la Comissaria, que havia d'ésser a Vic, el 3 d'octubre de 1956, va ésser suspesa per ordre del governador civil, que ho va comunicar al baró d'Esponellà.

Personalment, jo no tenia cap formació universitària. La meva persona formava part de la generació de joves que, a causa de la Guerra Civil, no havíem fet cap estudi d'alt nivell. I, des d'aleshores, el guiatge de persones competents o l'entusiasme no tenien cap valor. Una subvenció de cinc mil pessetes, que el doctor Puig, ponent de Cultura de l'Ajuntament de Mataró, m'havia obtingut per treballs a efectuar a Burriac, em va ésser retirada per haver estat assenyalat com a «clandestí» a Burriac, segons un denunciant. Tot i que el doctor Serra i Ràfols m'havia dit que amb les cinc mil pessetes a les meves mans, jo hauria fet com el Crist, amb la multiplicació dels pans i dels peixos.

Però la gelosia es va tornar a desvetllar, possiblement la del mateix denunciant, quan, mercès al ponent de Cultura ja esmentat, amb el beneplàcit del senyor Rafael Estrany, director del Museu de Mataró, se'm va nomenar conservador del Museu. El senyor Estrany tenia interès que jo fes de cap de pont entre el Museu i la Comissaria, millor dit, amb en Marià Ribas. Però fou endebades. Paradoxalment, vaig trobar en la persona del senyor Estrany, una persona oberta, afable, que acceptava tota mena de col·laboració.

Les meves activitats en el Museu foren molt limitades, malgrat la meva paga simbòlica de setanta-cinc pessetes. La causa era la desvinculació de l'organisme, la desvinculació amb tot allò que li hauria pogut donar vida. Tenir cura de la presentació convenient dels objectes en les vitrines, acollir grups per fer visites comentades, organitzar algunes exposicions, era gairebé tot el que s'hi podia portar a terme.

Recordo una visita molt original i emotiva que vaig organitzar amb el director de l'Organització Nacional de Cecs, persona de qui lamento no recordar el seu nom. La visita dels no vidents es va fer a porta tancada i amb totes les vitrines obertes. Era impressionant de veure com els visitants admiraven amb el tacte i l'esperit, tota mena d'objectes. I, com a colofó de la visita, examinaren el violí que el cec Isern, gran virtuós d'aquest instrument, havia realitzat. El varen acaronar amb molt de sentiment, i no dubto que el seu exemple els va estimular i encoratjar.

Una altra visita que no va tenir res de sentimental, diguem que va ésser protocolària, fou la que efectuà el bisbe de Barcelona Dr. Gregorio Modrego Casaus. Va provocar una anècdota que il·lustra molt bé la mentalitat d'aquells temps. Se'm va demanar de retirar d'una vitrina una llàntia romana amb el relleu d'una escena, que es considerava obscena per a alguns. Mossèn Salvador Misser em va aconsellar de no fer-ho, ja que ell hi veia l'acte de la procreació. El bisbe va arribar a pas de marxa, dubto que ni s'hagués adonat de la verge gòtica, jacent, aleshores, motiu d'obsessió d'en Ferrer i Clariana, per tal de retornar-la al culte a la basílica.

La clau d'entrada de la porta del Museu era dipositada a l'oficina del cap de la Policia Municipal,

El doctor Lluís Puig Marquès, ponent de Cultura del consistori mataroní, amb el senyor Rafael Estrany, director del Museu Municipal.

el senyor, Briansó. Una tarda, en anar a retirar-la, em varen dir que ja hi havia algú. La porta era ajustada, i a dins vaig trobar el mestre Puig i Cadafalch, assegut davant de la imposta bizantina que ell havia trobat, embolcallat en un silenci religiós. Tot el seu passat, i molt especialment els seus temps de jove arquitecte a la ciutat, davant de tot aquell material arqueològic que ell, amb en Vinardell i altres, havia aplegat, per donar forma i iniciar l'embrió del futur museu, devia passar per la seva ment.

Responent a una invitació del director del periòdic local *Mataró*, en Lluís Soler, em vaig proposar de col·laborar-hi parlant de temes d'arqueologia i d'història que poguessin despertar un cert interès als lectors. Vaig intentar fer-ho de forma molt senzilla, com per exemple, quan vaig tractar del casc de Pompeu, que Pellicer parlava en el seu treball. Però n'hi va haver un que, sense sospitar-ho, va crear clima i va despertar un cert enrenou, que parlava de la localització del topònim Ilduro, inspirat en el resultat de l'excavació practicada al Fossar Xic amb en Marià Ribas, en la qual va aparèixer un nivell purament ibèric, amb terrissa típicament ibèrica, juntament amb un fragment de ceràmica àtica. L'article es titulava «La romana Iluro fue levantada en el área de la Ilduro ibérica».[12] Era redactat en castellà, ja que al periòdic, aleshores, no es podia fer de cap altra manera. En Marià Ribas, s'ho va agafar molt a pit. Hi va correspondre amb la publicació de l'article «La actual Mataró es de origen ibero-romano».[13]

En va seguir un altre de meu, amb el títol «Ilduro-Iluro-Mataró»,[14] i el meu mestre corresponia amb un altre, «La ciudad ibero-romana Iluro fue fundada en el siglo II antes de J.C.».[15] Colofó de la polèmica amical va ésser el meu article «Ilduro», en el qual vaig acabar coincidint amb en Marià Ribas amb el seu «Punto Final», on deia, amb molta noblesa, que malgrat que no participava del meu raonament, es felicitava d'una polèmica feta amb tota amistat.[16]

En realitat, el punt final, el va posar el doctor Serra Ràfols, que era molt atent a tot el que es referia a Mataró, en publicar uns articles que més o menys eren el compendi de tot el que s'havia tractat, en els quals donava la seva opinió.[17]

La meva opinió, resumida, considerava que el topònim Burriac era d'origen preromà i que corresponia al poblat de la muntanya, i que seria anormal el trasllat d'un topònim, com el d'Ilduro, de Burriac a Iluro, i a més contemplava també la gran quantitat dels seus asos trobats a la superfície de l'actual Mataró.

Poc temps després, la tràgica mort del senyor Rafael Estrany va enverinar encara més la situació de la gent del Museu i dels seus col·laboradors, que d'un temps ençà s'anava agreujant. Com a conseqüència, l'Esteve Albert va marxar cap a Andorra, i jo em veuria obligat a seguir el mateix camí.

El 16 de gener de l'any 1958, el senyor Rafael Estrany, director del Museu, moria atropellat a Barcelona. L'accident es va produir un dissabte, al capvespre, quan tornava del Liceu, on tenia costum d'anar. Amb el doctor Lluís Puig, ens personàrem a l'Institut Anatòmic Forense, on era ingressat. Com a anècdota, diré que vora Sant Adrià, ja era nit, vàrem trobar al bell mig de la carretera un policia que havia caigut de la seva moto i s'havia trencat una cama. Entràrem a Barcelona, camí de l'Hospital Clínic, amb el seu company davant, obrint camí amb la sirena. El doctor conduint i jo sostenint la cama trencada del pobre agent.

La capella ardent del senyor Rafael Estrany, amb l'acord de la família, va ser instal·lada a la sala d'exposicions del Museu. Penjat darrere del taüt, hi vaig col·locar el seu quadre *La plaça Gran*,

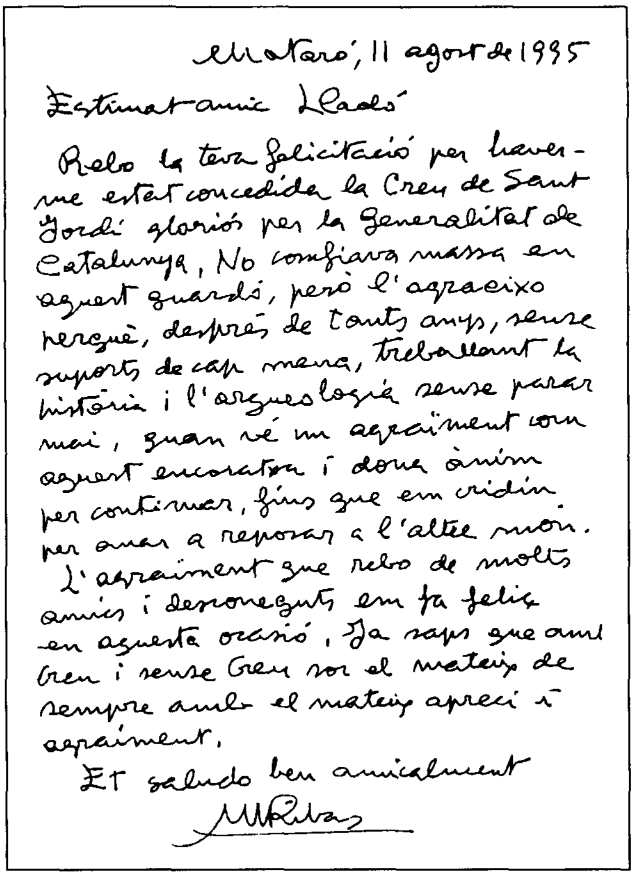
Mataró, 11 agost de 1995

Estimat amic Lladó

Rebo la teva felicitació per haver-me estat concedida la Creu de Sant Jordi gloriós per la Generalitat de Catalunya. No confiava massa en aquest guardó, però l'agraeixo perquè, després de tants anys, sense suports de cap mena, treballant la història i l'arqueologia sense parar mai, quan ve un agraïment com aquest encoratja i dona ànim per continuar, fins que em cridin per anar a reposar a l'altre món.

L'agraïment que rebo de molts amics i desconeguts em fa feliç en aquesta ocasió. Ja saps que amb Creu i sense Creu sóc el mateix de sempre amb el mateix apreci i agraïment.

Et saludo ben amicalment

M Ribas

Una lletra d'en Marià, tota una lliçó de modèstia.

que havia ofert a la ciutat per les Santes de l'any anterior, en ocasió d'una exposició d'artistes mataronins dedicada a la seva persona.

Col·locar la bandera de l'Estat a mig pal, fou un gest obligat. L'endemà, la vaig recollir i, pressat, la vaig deixar per terra a les golfes. D'aquest fet, no va tardar a arribar una denúncia «por maltrato a la bandera».

Accidentalment, vaig ocupar la direcció del Museu, en espera del nomenament del nou director. La lluita per ocupar el lloc es va fer en silenci, però va ésser aferrissada. I va donar motiu a una nova calúmnia contra la meva persona.

Veure l'alcalde de la ciutat, el senyor Crespo, visitant el Museu un diumenge, era un fet insòlit, ell, que no s'havia dignat ni a anar a l'enterrament del mestre Puig i Cadafalch, per tal d'assistir a un acte mundà al Club Nàutic. La seva visita només fou motivada per dir-me textualment, «Lladó, pase lo que pase, yo estoy a su lado».

Fou el doctor Puig qui em va donar l'explicació d'aquesta frase enigmàtica. El governador civil de Barcelona, Acedo Colunga, de trista memòria, sobretot per als asturians, havia convocat el senyor Crespo per tal que li expliqués perquè, essent la meva persona contrària al règim i havent passat la frontera clandestinament per tenir contactes amb elements subversius, se m'havia nomenat conservador del Museu de la ciutat. El denunciant anònim estava ben informat...

El doctor Puig, un bon amic, company d'angoixes i de neguits en pro de la cultura de la ciutat, que també era el meu doctor de capçalera, i que, a més, era un gran sentimental, posant les seves mans damunt les meves espatlles em va dir, «Vés-te'n, que aquí et mataran, i jo dimitiré». I així ho va fer, i jo també vaig seguir el seu consell. No era una mort física, la que m'esperava. Era un desgast moral, una lluita sense sortida, on totes les baixeses es retrobaven.

Un episodi de la meva vida es va acabar el diumenge de Pasqua de l'any 1958, quan, després d'haver fet la inauguració d'una exposició d'un artista xinès, baixava Riera avall i a la Rambla tot s'acabava. Vaig deixar la meva ciutat, però sempre he estat amatent a ella. Però no vaig deixar el país. He pogut fer molt més per ell fora de casa, deslligat de tota cadena.

El millor testimoni d'homenatge a la memòria d'en Marià Ribas, mestre de l'arqueologia mataronina, ha estat oferir a la seva filla, Maria Dolça, tot l'epistolari que d'ell havia rebut, on es descobreix l'home, despullat de la seva erudició, amb tot el seu bagatge d'angoixes i d'il·lusions, dominant en tot moment la seva gran modèstia, que molts avui no posseeixen. Havia tingut la Maria Dolça a la meva falda, al costat del seu pare joiós, escoltant els raonaments de la seva dilecta esposa Raimunda, persona d'una gran erudició.

He gaudit també de l'amistat de persones com Epifani de Fortuny, baró d'Esponellà, creador de l'Escola d'Arqueologia del Camp a can Sentromà, a Tiana, d'on sorgiren persones com en Josep Guitart, en Josep Maria Padrós, en Francesc Tarrats, la Rosa Almuzara, entre d'altres, que avui es distingeixen en l'univers de la cultura catalana.

El doctor Serra i Ràfols, postergat pel règim, com també el mestre Puig i Cadafalch, fou amic dels joves, sense regatejar temps per transmetre les seves ensenyances i consells. I més pròxims a nosaltres, esmentaré en Jesús Illa, en Ferrer Clariana, l'Esteve Albert, i molts altres companys estimats, tots membres de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Barcelona, ja desapareguts.

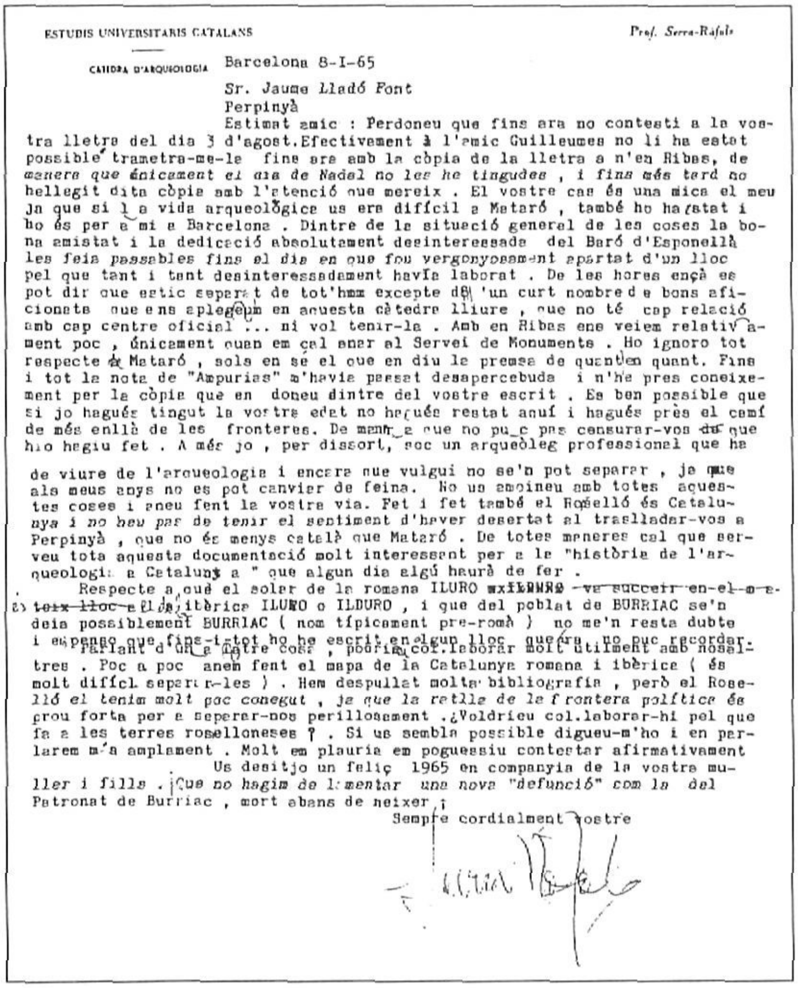

ESTUDIS UNIVERSITARIS CATALANS — Prof. Serra-Ràfols

CATEDRA D'ARQUEOLOGIA

Barcelona 8-I-65

Sr. Jaume Lladó Font
Perpinyà

Estimat amic : Perdoneu que fins ara no contesti a la vostra lletra del dia 3 d'agost. Efectivament à l'amic Guilleumes no li ha estat possible trametre-me-le fins ara amb la còpia de la lletra a n'en Ribas, de manera que únicament el dia de Nadal no les he tingudes , i fins més tard no he llegit dita còpia amb l'atenció que mereix . El vostre cas és una mica el meu Ja que si la vida arqueològica us era difícil a Mataró , també ho ha estat i ho és per a mi a Barcelona . Dintre de la situació general de les coses la bona amistat i la dedicació absolutament desinteressada del Baró d'Esponellà les feia passables fins el dia en que fou vergonyosament apartat d'un lloc pel que tant i tant desinteressadament havia laborat . De les hores ençà es pot dir que estic separat de tot'hom excepte d'un curt nombre de bons aficionats que ens aplegem en aquesta càtedra lliure , que no té cap relació amb cap centre oficial ... ni vol tenir-la . Amb en Ribas ens veiem relativament poc , únicament quan em cal anar al Servei de Monuments . Ho ignoro tot respecte a Mataró , sols en sé el que en diu la premsa de quan en quant. Fins i tot la nota de "Ampurias" m'havia passat desapercebuda i n'he pres coneixement per la còpia que en doneu dintre del vostre escrit . Es ben possible que si jo hagués tingut la vostra edat no hagués restat aquí i hagués près el camí de més enllà de les fronteres. De manera que no puc pas censurar-vos de que ho hagiu fet . A més jo , per dissort, soc un arqueòleg professional que ha de viure de l'arqueologia i encara que vulgui no se'n pot separar , ja que als meus anys no es pot canviar de feina. No us amoineu amb totes aquestes coses i aneu fent la vostra via. Fet i fet també el Rosselló és Catalunya i no heu pas de tenir el sentiment d'haver desertat al traslladar-vos a Perpinyà , que no és menys català que Mataró . De totes maneres cal que serveu tota aquesta documentació molt interessant per a la "història de l'arqueologia a Catalunya " que algun dia algú haurà de fer .

Respecte a què el solar de la romana ILURO ~~va succeir en el mateix lloc~~ de la ibèrica ILURO o ILDURO , i que del poblat de BURRIAC se'n deia possiblement BURRIAC (nom típicament pre-romà) no me'n resta dubte i em penso que fins i tot ho he escrit en algun lloc que ara no puc recordar.

Parlant d'un a altre cosa , podríeu col.laborar molt útilment amb nosaltres . Poc a poc anem fent el mapa de la Catalunya romana i ibèrica (és molt difícil separar-les) . Hem despullat molta bibliografia , però el Rosselló el tenim molt poc conegut , ja que la retlla de la frontera política és prou forta per a separar-nos perillosament .¿Voldríeu col.laborar-hi pel que fa a les terres rosselloneses ? . Si us sembla possible digueu-m'ho i en parlarem més amplament . Molt em plauria em poguéssiu contestar afirmativament

Us desitjo un feliç 1965 en companyia de la vostra muller i fills . ¡Que no hagim de lamentar una nova "defunció" com la del Patronat de Burriac , mort abans de neixer !

Sempre cordialment vostre

«...La dedicació absolutament desinteressada del baró d'Esponellà... que fou vergonyosament apartat d'un lloc pel qual tant i tant desinteressadament havia laborat...».

Carta de Josep de C. Serra-Ràfols a Jaume Lladó Font, Barcelona, 8 de gener de 1965.

És per aquesta raó que a tots ells, la meva persona compresa, un cert comentari aparegut recentment al periòdic *El Punt*, sobre el signe falangista de la Comissaria, fa injúria.[18]

Amb el pensament d'Stendhal, expressat a l'inici dels meus comentaris, hi faig resposta.

I als qui, voluntàriament o involuntàriament, han perdut la memòria i volen ignorar un passat nostre, i també a totes aquelles persones que són testimonis encara vivents, és amb les paraules generoses de l'Esteve Albert, l'amic que no va regatejar esforços ni sacrificis, que clouré els meus comentaris:

> «Jaume, per damunt de tot, sacrifiquem fins al nostre amor propi. Cal fer Catalunya i prou, i ens rosegarem els punys i ens mossegarem la llengua tantes vegades qual calgui... Aguantar-ho tot, però, anar fent forat i madurar l'esplet, a tot arreu.»[19]

Jaume Lladó i Font
Perpinyà, 30 de novembre de 2002

MINISTERIO
DE EDUCACION NACIONAL
COMISARIA GENERAL DE EXCAVACIONES ARQUEOLOGICAS

Núm. 125

En virtud de O. M. de 19 de mayo 1935, el titular de esta tarjeta tendrá libre acceso a todos los yacimientos arqueologicos, monumentos nacionales, histórico-artísticos, así como a los archivos, bibliotecas y museos de la Nación

Firma del Titular

CARNET de Colaborador de la Comisaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Barcelona
de D. Jaime Lladó Font.

nombrado el 19 de octubre de 1955.

Madrid, 22 de octubre de 1955.

El Comisario General,

«...La Comissaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas, de marcat signe falangista i que farà *una tasca de difícil classificació...*»

El Punt, núm. 7878 (27 d'octubre de 2002).

NOTES

1.- Segurament que jo, en aquella diada, Sant Jaume, passaré pel Torrent tot admirant com tot canvi, en el número 33 no hi veuré aquella dona feinera, la Carme, que, per Sant Jordi, repartia aquelles roses grogues i vermelles dels seus rosers, no hi veuré tampoc els nois que hi corrien pel carrer, amb en Jaume assegut al portal, tot capficat tal vegada amb les seves pedres ibèriques i fent conjectures de vells temps... d'aquella casa, que no en resta res... l'únic que resta ja és la fidelitat als seus records... (Jesús Illa, 21 juliol 1981).

2.- Joaquim Casas i Busquets, *Calidoscopi de la ciutat blava.*

3.- Transcripció de l'ofici de l'Alcaldia de Mataró:
«Ayuntamiento de Mataró - Secretaría - Sección Alcaldía Nº 916 / 2. Sírvase tomar nota de que a partir de esta misma fecha, queda suspendida la publicación del boletín de la Sección de Historia y Arqueología del Museu Municipal, de su presidencia, hasta nuevo aviso de mi autoridad.
Lo que participo a V. para su conocimiento y exacto cumplimiento; suscriba el duplicado adjunto para su conocimiento.
Dios guarde a V. muchos años.
El Alcalde, Antonio Cabot (signat)
Sr. D. Mariano Ribas y Bertrán
Presidente de la Sección de Historia y Arqueología del Museo Municipal. Ciudad».

4.- COR - Cavallers de l'Ordre del Retrobament.
«Decàleg:
1- Vetllarem pels furs de l'Esperit.
2- Ens fem el deure de corroborar tota acció que contribueixi a l'ennobliment de la nostra ànima col·lectiva.
3- Ens fem un honor el complir les obligacions del nostre estat i professió particulars.
4- Procurarem d'abrandar la torxa de la nostra espiritualitat en el mitjà ambient en què ens movem.
5- Impulsarem en nosaltres i pròxims els naturals afanys per a la veritat, la bondat i la justícia.
6- Mirarem que un sentit de dignitat i honestedat informi tots els nostres actes.
7- La lleialtat amb nosaltres i altres serà norma del nostre comportament.
8- Sentirem el goig del triomf de l'Amic.
9- Serem promptes a tot acte de servei i de delicadesa.
10- Ens sentirem solidaris en tot moment i lloc dels demés membres de l'ordre.»

5.- Marià Ribas i Bertran, *El poblament d'Ilduro* (Barcelona 1952).

6.- «...També tenint en compte que segueix dempeus l'assumpte arqueològic del Museu de Mataró i les propostes de creació d'altres museus en altres indrets de la comarca, i seguint indicacions de la Provincial, tot el material recollit o que es pugui obtenir, quedi en poder dels membres de la Comissaria, abstenint-se d'entregar-los o dipositar-los en cap museu, mentre i tant no hi hagi una determinació concreta. En conseqüència s'acorda procedir...» (Extracte de l'acta de la reunió de la Delegació de la Comissaria d'Excavacions Arqueològiques, 31 d'octubre de 1955).

7.- «...El liberalisme volgué fomentar la religió sols de la banda de lo voluble. Tants catòlics com van a missa responen com a tals! No ho ha entès tampoc així el catolicisme espanyol que, a despit dels teòlegs d'antany, admirats encara avui arreu del món en llur mentalitat, però que avui, en plena decadència, s'ha convertit en un artefacte legal, en un motllo de fer cristians, o pitjor... remenar les cireres de l'organitzacionisme i administracionisme... quina aberració que lo material es tingui per espiritual i lo que veritablement és espiritual es tingui per material». (Mossèn Salvador Misser, Tübingen, 19 de juliol de 1957).

8.- «... A mi m'ha assaltat moltes vegades [el dubte] de si és justificable la nostra col·laboració amb un organisme depenent dels que fan possible l'estat actual de coses. Sempre m'ha dissuadit, no obstant, de prendre de mesures radicals, el fet de considerar-ho no com una fi, sinó com a medi per obtenir un bé per a la nostra terra, que és, en definitiva, l'objectiu últim de tots els bons amics enquadrats a la comissaria...». (Antoni Guilleumas, Barcelona, 2 de gener de 1956).

9.- «...Et dec felicitar de tot cor, per Pasqua vaig anar a Burriac, i el que has fet només tu ets capaç de fer-ho, l'explanació, els xiprers, la restauració de la torre, les plaques de ceràmica indicant el camí, en fi, tot. Sembla un Empúries en petit. La continuació d'aquesta obra és del més alt interès. La constitució del Patronat del poblat és un projecte que s'ha de realitzar...». (Leandre Villaronga, Barcelona, 12 de maig de 1955).

10.- Marià Ribas i Bertran, Jaume Lladó Font, «Excavació d'unes habitacions preromanes a Burriac (Cabrera de Mataró)», *Pyrenae*, núm. 13-14 (Barcelona 1977-1978).

11.- «L'Almagro és un enemic nat de tota l'arqueologia que no representi un guany, en el sentit més directe personal per ell, ja sigui metàl·lic, que és el que més li interessa, ja sigui de vanitat». (Doctor Serra-Ràfols, Barcelona, 4 de maig de 1956).

12.- Jaume Lladó Font, «La romana Iluro fué levantada en el área de la Ilduro ibérica», *Mataró*, 6 de juliol de 1957.

13.- Marià Ribas i Bertran, «La actual Mataró es de origen ibero-romano», *Mataró*, 13 de juliol de 1957.

14.- Jaume Lladó Font, «Ilduro-Iluro-Mataró», *Mataró*, 8 d'agost de 1957.

15.- Marià Ribas i Bertran, «La ciudad ibero-romana Iluro fué fundada en el siglo II antes de J.C.», *Mataró*, 10 d'agost de 1957.

16.- Marià Ribas, Jaume Lladó, «Punto final», *Mataró*, 10 d'agost de 1957.

17.- J. de C. Serra Ràfols, «Iluro - Mataró - Burriach», *Mataró*, 12, 14 i 23 de novembre de 1957.

18.- «...La guerra civil trenca l'equilibri i provoca una aturada en el sector que no es reprendrà fins després del conflicte amb la creació de la Comisaría Provincial de Excavaciones Arqueológicas, de marcat signe falangista i que farà una tasca de difícil classificació, segons es miri...». *El Punt*, núm. 7878, 27 d'octubre de 2002.

19.- Esteve Albert, Engordany, 16 de febrer de 1959.

Durant quinze anys, un grup de joves va fer teatre a la Sala Infantil Catequística - La Coma. En la línia de parlar del teatre que es va fer a Mataró durant la postguerra, Manel Salicrú i Puig, que va participar en les actuacions de la Coma, ens explica l'origen de la sala i les representacions que s'hi van fer.

LA SALA INFANTIL CATEQUÍSTICA LA COMA

Els anys de la postguerra, quan jo vaig anar-hi, el catecisme, o ensenyament de la doctrina cristiana, a Santa Maria, es feia els diumenges a la tarda, puntualment, a tres quarts de quatre; un quart abans, una repicada de campanes l'anunciava. Durava, més o menys, una hora.

Hi assistíem nois i noies d'entre set i catorze anys, que, segons l'edat, i per sexes, ens repartíem en diverses seccions, situades cada una en un dels altars de la basílica, o en alguna dependència annexa.

Cada secció era dirigida per un o dos catequistes, joves vinculats a les Congregacions Marianes o a les organitzacions d'Acció Catòlica de la parròquia, que tenien la seva seu als locals del Foment Mataroní, els homes, i a la Catequística de la Sagrada Família, al carrer del Portal de Valldeix, les dones.

A les seccions, els catequistes explicaven «la lliçó», extreta, gairebé sempre, de la *Guia per a Catequistes* del doctor Josep Samsó, rector de Santa Maria, assassinat el 1936, obra editada clandestinament a la Impremta Minerva de Mataró a inicis de la dècada dels quaranta, amb peu d'impremta de 1936, i reeditada el 1955.[1] El doctor Samsó era considerat mestre de catequistes, i el catecisme de Santa Maria seguia totalment la pràctica per ell establerta abans de la Guerra Civil.

Al catecisme, hi anava la gran majoria dels infants del veïnat, que així tenien ocupada una part de la tarda del diumenge. Jo hi vaig conèixer molta gent de la meva edat. I ens ho passàvem bé.

Portada de la *Guia de Catequistes*, del Dr. Josep Samsó i Elias, prevere, edició datada el 1936.

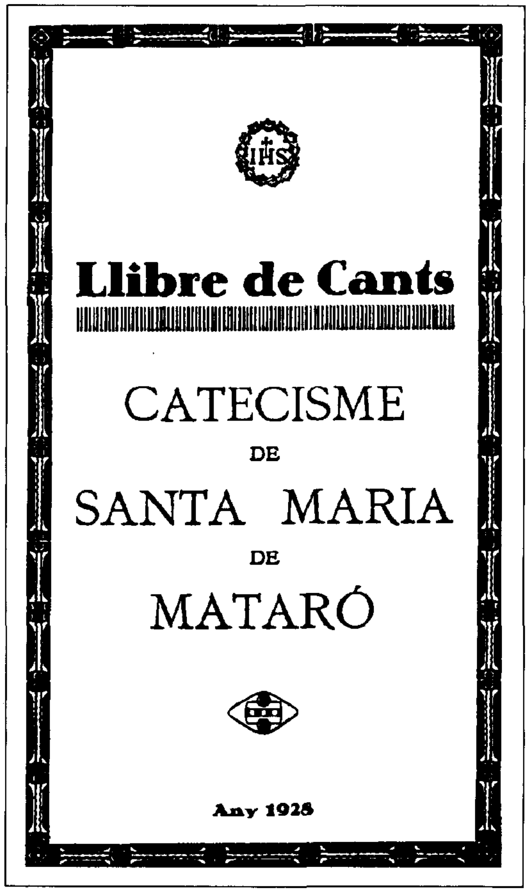

Portada del *Llibre de Cants* del Catecisme de Santa Maria de Mataró, edició any 1928. Editògraf H. Abadal. Mataró.

Portada del *Libro de Cánticos* del Catecisme de Santa Maria de Mataró, edició any 1944. Impremta Minerva. Mataró.

Ens trobàvem a la plaça i, a l'hora en punt, entràvem a l'església, en fila, i per seccions, cantant unes cançons característiques;[2] les seccions agrupaven els infants de la mateixa edat. El cant d'entrada deia, més o menys, «Anem, anem a doctrina, que el Bon Déu crida els infants, els àngels són a la porta, per a donar-nos les mans...». Dins l'església, des de l'altar major, l'aleshores rector de Santa Maria, mossèn Antolí Vancell, feia una petita plàtica o xerrada. Després, tothom anava a l'altar o lloc que li tocava i el catequista explicava la lliçó, completada amb la visió d'un quadre o mapa, un pòster de cartolina notablement gran, d'aproximadament 1,40 x 0,70 m, que, a manera de retaule o auca, sintetitzava gràficament les explicacions.[3] Passat el temps de les lliçons i les preguntes, tornàvem a situar-nos, també en fila, davant l'altar major, on, per segona vegada, mossèn Antolí Vancell feia una segona, també petita, xerrada. I després sortíem al carrer, cantant una de les cançons característiques, «Tan bé que estem aquí, ens hem de despedir, Jesús, Maria, doneu-nos bona guia, pel camí...».

Reproducció d'un dels quadres del catecisme de Santa Maria, representats en l'edició de la *Guia de Catequistes* del Dr. Samsó feta l'any 1955.

De les últimes seccions, les dels nois i noies més grans, en sortien nous catequistes. La dels nois era situada a la sagristia del Roser. Recordo que, quan jo era petit, la dirigia el senyor Jaume Comas i Pujol; quan jo vaig anar-hi, ho feia en

«Assistències» del catecisme de Santa Maria.
Perquè tinguessin validesa, havien de tenir marcat l'any.

Jordi Buscà i, després, jo mateix vaig substituir-lo. La de les noies, la portaven les senyores Dolors Matas i Teresa Graupera.

Els catequistes, segons la conducta o les respostes dels infants, repartien uns vals, que en dèiem «assistències», que a final de curs es podien canviar per regals, en una festa que es feia al Foment Mataroní, el matí del dia de Tots Sants de l'any següent.

Al catecisme, tot es feia en català, cosa lògica perquè aleshores tots parlàvem en català. En castellà, només cantàvem alguna cançó. En recordo una que deia «Tremolemos la bandera de la Doctrina Cristiana, ella a todos nos hermana con la verdad y el amor...». A les escoles, era diferent; les classes i l'aprenentatge de llegir i escriure es feia tot en castellà, tot i que el llenguatge col·loquial i el del pati, era el català, almenys en les dues escoles on jo vaig anar, a la Coma, fins als set anys, edat de la Primera Comunió, i després a Santa Anna, on vaig fer el primer ensenyament i el batxillerat. De les dues escoles, tinc molt bon record.

L'any 1951, per tal de donar continuïtat al catecisme, ocupant tota la tarda dels diumenges, mossèn Antolí Vancell creà la Sala Infantil, des del curs 1953-1954, anomenada Sala Infantil Catequística, als locals del Patronat Escolar Obrer, aleshores només Patronat Escolar, ja que després del 1939 la paraula obrer no va ésser autoritzada, al carrer de la Coma. Els edificis del Patronat incloïen una gran sala d'actes, «el salón», infrautilitzada, en la qual es podia muntar un teatret desmuntable, que, aviat, es convertí en fix, amb frontal d'obra, telar alt, embarrat, politges i cordes per poder fer els canvis de decorats i galeria de serveis. També es formà un nou sistema d'il·luminació, tant a la sala, com al teatre.

I així començà la Sala Infantil Catequística - La Coma.

Mossèn Antolí Vancell encarregà de muntar i posar en funcionament la sala al senyor Josep Castellà i Coderch, que ho féu amb la col·laboració d'un grup de joves, Vicenç Hugas, Jordi Pons, Francesc Díaz i Ramon Viza. Tot i que el dia de la inauguració –jo vaig assistir-hi–, es va fer cinema, des de l'inici l'oferta principal de la sala va ésser el teatre, alternat amb cinema i altres espectacles infantils.

Les primeres representacions de teatre van ser a càrrec del grup promotor, amb el senyor Josep Castellà al capdavant. Però la que després seria companyia titular de la sala, a l'inici només masculina i després mixta, homes i dones, activa durant gairebé quinze anys, va formar-se amb joves de les organitzacions d'Acció Catòlica de Santa Maria per tal de poder representar els *Pastorets* el Nadal de 1952. Després, progressivament, es va incorporar al grup gent de molt diversa procedència.

Els primers *Pastorets* de la Coma varen representar la continuïtat dels que s'havien fet fins

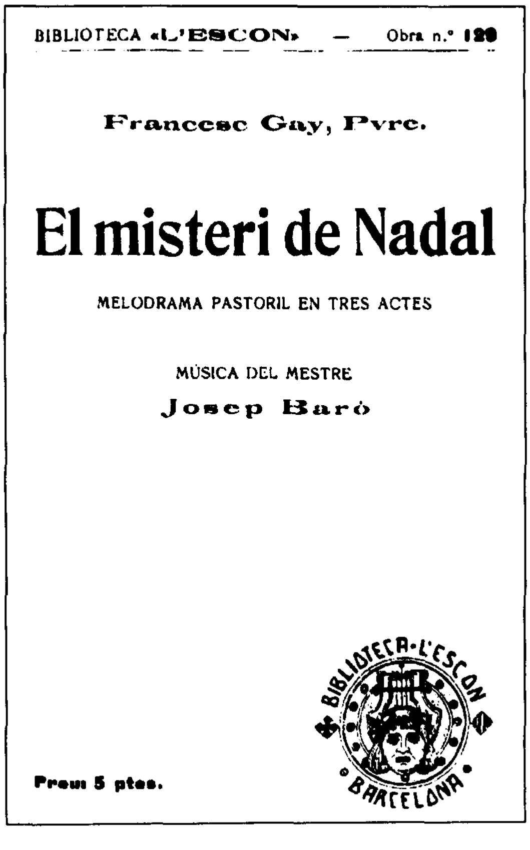
BIBLIOTECA «L'ESCON» — Obra n.° 129

Francesc Gay, Pvre.

El misteri de Nadal

MELODRAMA PASTORIL EN TRES ACTES

MÚSICA DEL MESTRE

Josep Baró

Preu: 5 ptes.

Capçalera de l'edició de l'obra *El misteri de Nadal* (Barcelona 1927).

Niños... Niñas...

..no dejéis de admirar los

PASTORETS

que en la SALA INFANTIL (La Coma)

os presentará la Sección Teatral titular, durante los días

25 Diciembre (a las 5'30 tarde)

y 26 y 28 Diciembre y 1, 4 y 6 Enero 1953 a las 5 de la tarde

Nuevo Vestuario - Decorados exprofesos

No faltéis - Propagad vuestro espectáculo

Programa dels primers *Pastorets* representats a la Coma. Nadal de 1952.

aleshores als Lluïsos. S'utilitzà el mateix llibret, *El misteri de Nadal*, de mossèn Francesc Gay,[4] utilitzat també al Foment Mataroní, on aquell Nadal es farien per darrera vegada. S'utilitzà el vestuari dels *Pastorets* dels Lluïsos, que aquell any ja no es varen fer.

El text de mossèn Gay, sense variacions, es va representar els dos primers anys. Així, l'havien representat també als Lluïsos. Després, la representació es va fer tal com la feien al Foment, seguint el llibret de mossèn Gay, però incorporant modificacions, adaptacions, i textos de mossèn Joan Baptista Domènech.[5]

A l'inici, els acompanyaments musicals i corals foren també els mateixos que s'interpretaven als *Pastorets* dels Lluïsos, alguns obra de Jordi Manén, que, conjuntament amb la Roser Solà, assajaven els cants i, al piano, seguien les representacions. Posteriorment, es van incorporar els acompanyaments musicals del Foment, obra del mestre Cristòfol Taltabull, traduïts al piano, ja que al Foment es feien amb orquestra.

Sessions de cinema, teatre i altres espectacles infantils, propis o contractats, varen alternar en la programació durant aquell primer any. L'oferta teatral va consistir en diversos sainets, representats pel grup titular o per diversos grups de teatre local.

La mateixa oferta continuaria durant els anys següents, però amb una variant. Des de l'octubre de 1954, la secció teatral és dirigida pel senyor Ramir Viñas, poeta i autor teatral local, que havia participat en diversos grups abans de la Guerra Civil.

El nou director, que tria les obres i en fa el repartiment, consolida el grup, que esdevé estable i autosuficient, i progressivament s'hi afegeix molta gent.

Jaume Pinart actuant de Llucifer als *Pastorets* de la Coma (1952?).

El Naixement dels *Pastorets* de la Coma. Josep M. Masjuan, Antoni Codina, M. Dolors Salicrú, Margarita Siquier i Manel Salicrú (1952?).

Grup amb gent de la Coma (1955-60?). D'esquerra a dreta, i per files, Jaume Pinart, Antoni Regàs, Eduard Huertos, Antoni Codina, Antoni Ribas, Jaume *Lloveras, Manel Salicrú, Eliseu Buch,* Antoni Gurri, Enric Buch, Ramir Viñas, Francesc Xalabardé, Santiago Montlleó, Antoni Gallego, Màrius Pañella, Joan Castellà i Joaquim Valls.

Tot l'any, el grup es troba els vespres al Foment, on assaja les obres, i crea algun petit problema a la Mercè Abril, conserge del Foment, una bona persona, que vull recordar especialment. Dissabtes a la tarda i diumenges al matí, la pròpia Coma és el lloc de reunió on es treballa en tota mena de feines i projectes. A l'estiu, els germans Martí i Joan Visa primer, Enric Buch i molts d'altres, jo mateix entre ells, després, pinten nous decorats al terra o pati de butaques de la sala; ben aviat, però, els decorats es faran a les golfes de la rectoria per tal de poder treballar més hores; el paper, el cedien gratuïtament de la fàbrica Fàbregas del carrer de Biada. Antoni Gurri i Rafael Vives reinventen les instal·lacions elèctriques. Josep Ibern i Ventura Blanch renoven la tramoia.

Les representacions dels diumenges a la tarda, gairebé sempre aconsegueixen el «plenum». I perquè tot funcioni, hi ha molts col·laboradors.

En Martí Visa, enginyer industrial i sacerdot, aleshores encara estudiant d'enginyer, té cura de la taquilla, tot revisant els apunts de les classes setmanals. La senyora Josefina Visa, persona important en la darrera època del Patronat Escolar, intenta, a toc de campana, de mantenir l'ordre entre els entreactes, amb l'ajut d'en Josep Puig. La senyora Roseta té oberta la cantina, al final d'un passadís mig fosc, situat a la planta baixa, dessota la sala. En Jaume Oliveras s'ocupa de la secretaria i dels comptes. I molts altres... En Joaquim Valls actua d'apuntador i en Salvador Puig de tramoia. Amb el temps, tots dos seran actors.

El grup, totalment autònom, té però el suport de la parròquia de Santa Maria i concretament de mossèn Francesc Pou, rector des de 1956, i del seu col·laborador, el doctor Josep Juvany. Mossèn Anton Vicèn, aleshores vicari de Santa Maria i després rector de Corró de Munt, esdevé un membre més del grup.

Des de l'inici, la Secció Teatral de la Coma té dos miratges. Emular les representacions de l'antiga, desapareguda, Secció Teatral del Foment, de la qual es considera successora, quant a categoria i mitjans,[6] i intentar d'aconseguir, progressivament, un nivell comparable a la Secció Teatral de la Sala Cabanyes, sempre considerada com a model.

I també té com a punt de mira les representacions teatrals que es fan a la Saleta, fetes per un grup de composició i característiques similars, vinculat a la parròquia de Sant Josep. Amb la Saleta, hi haurà

L'entrada a Jerusalem de *La Passió* de la Coma. Antoni Colomer, Josep M. Masjuan, Antoni Codina i Enric Buch (1955).

intercanvis. Els de la Coma faran representacions a la Saleta, i els de la Saleta, a la Coma.

Superades amb èxit les representacions tradicionals dels *Pastorets*, amb «excepcional reparto de actores, gran presentación escénica y geniales cambios y efectos de luz», com diu el programa de les representacions del Nadal de 1954, el grup es planteja de seguida un nova fita, representar la *Passió*.

I ho farà per primera vegada durant la Quaresma de 1955. Antoni Codina escriurà un text exprés. I la prova és superada amb molt d'èxit. A les representacions, hi participen un centenar d'actors i col·laboradors. L'espectacle s'anirà millorant progressivament quant a decoració, efectes i vestuari. Cada any es programarà una sessió de gala, dedicada a familiars i públic adult.[7]

Programa de la primera *Passió*. Quaresma 1955.

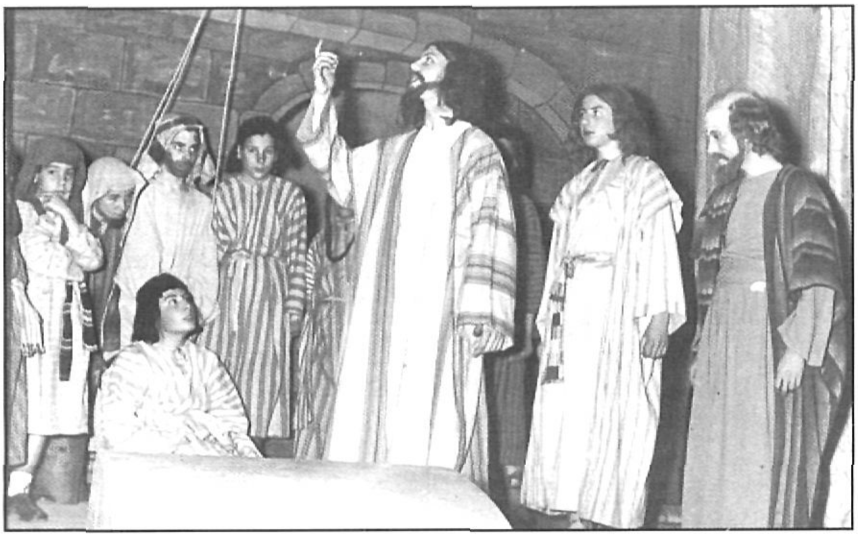

La Passió (1955).
Miracle de la curació del paralític.
Andreu Puig, Josep M. Casals, Joaquim Dorda, Bosco Adan, Antoni Codina, Josep M. Masjuan, Enric Buch i Manel Salicrú.

El «Coma Circus», després dels *Pastorets* i de *La Passió*, serà el tercer dels espectacles emblemàtics de la Sala Infantil Catequística. Es va fer per primera vegada el 24 de novembre de 1957. Era un programa de varietats, presentat per la pròpia gent de la casa, representat al centre de la sala, no pas a l'escenari. Els números estel·lars eren l'actuació de l'aixecador de peses i també domador de puces «Anidoc» (Antoni Codina), dels súperpallassos «Ibi and Monti» (Josep Ibern i Pere C. Montells), i dels acròbates «Antoni and Jammes» (Antoni Gallego i Jaume Pinart). Era presentat per en Màrius Pañella, dissortadament mort, molt jove, d'accident. També cal recordar les actuacions com a cantants dels germans Pañella, en Màrius i l'August.

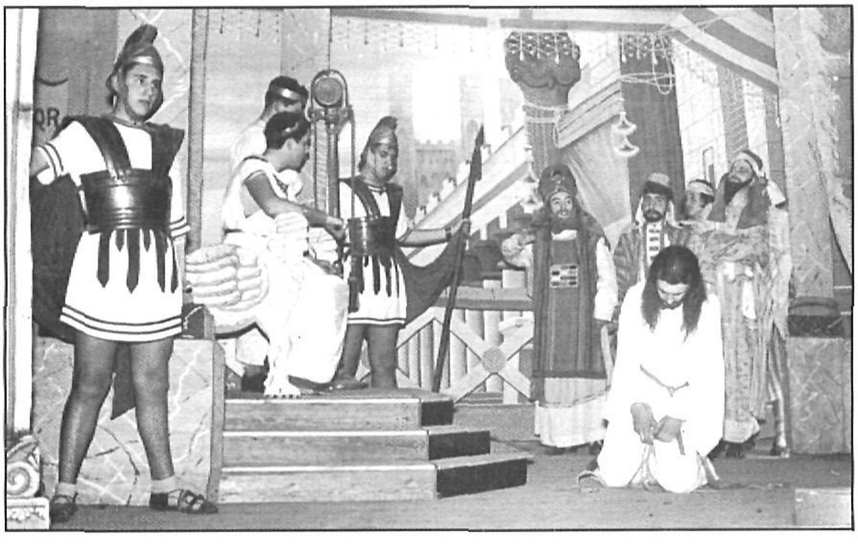

El Pretori de *La Passió* de la Coma (1958?).
Josep Rovira, Enric Buch, Antoni Regàs, Francesc d'A. Xalabardé, Joan Castellà i Antoni Codina.

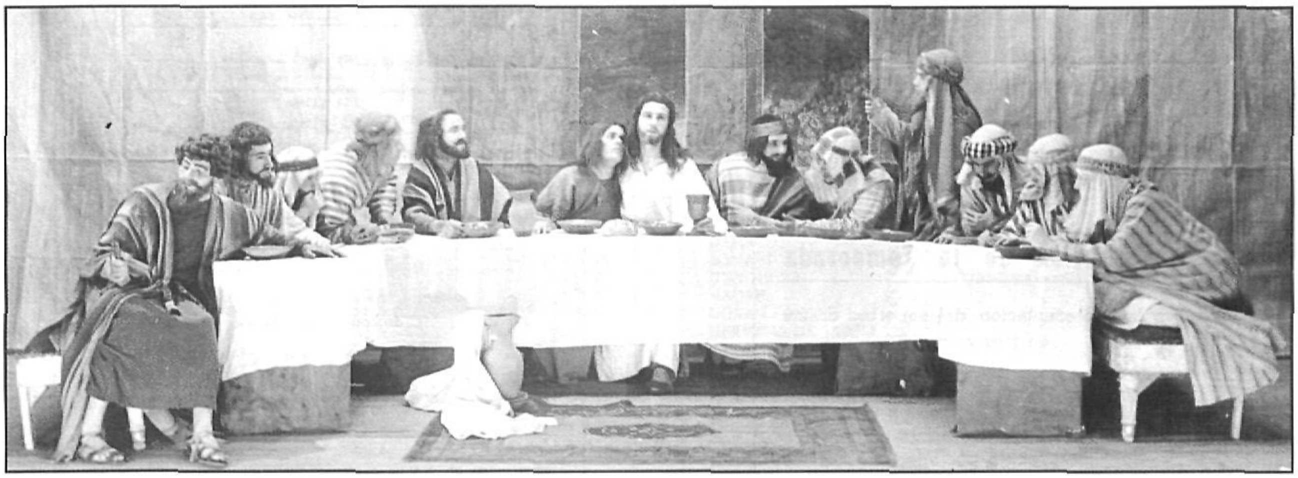

El Sant Sopar. *La Passió* (1958?).

A l'inici, el grup era només masculí. Sota la direcció del senyor Ramir Viñas, va interpretar obres majoritàriament escrites durant les primeres dècades del segle XX, per a grups que actuaven en centres catòlics, com *El misteri del bosc*, *Com les òlives*, *L'onclet*, *Fra Anselm o el consol del perdó*, etc... i sainets de la mateixa època, com *Cebes al cap*, *Els grills de les cebes*, *La venjança d'un barber*, *Lorito Real*, *A Vilagran s'hi cala foc*, *L'hereu Pruna*, *El mestre de minyons*, *El nebot de l'oncle o el lloro del coronel*, *El trenta-tres mil tres-cents trenta-tres*... Excepcionalment, es va interpretar, en castellà, alguna obra de la Biblioteca Salesiana, com l'obra còmica *Los tres valientes*, que, per l'èxit, es va representar tres vegades.[8]

La Passió (1955). L'Ecce Homo.
Rafael Montserrat, Manel Salicrú i Antoni Codina.

Programa del primer «Coma Circus» (1957).

Sala Infantil Catequística
(LA COMA)

Domingo, 10 de Octubre de 1954
Tarde, a las 5'15

Inauguración de la Temporada

Con la representación del soberbio drama
en tres actos,

"Com les òlives"

interpretado por vuestra
SECCIÓN TEATRAL TITULAR
con arreglo al siguiente
REPARTO:

Miquel	Antonio Codina
Jordi	José M.ª Masjuan
Avi Cisco	Antonio Ribas
Manel	José Ibern
Silvestre	Agustín Pont
Senyor Rosés	José Herrero
Sr, Metje	Pedro Montlleó
Mosso	Manuel Salicrú

Mossos de la masia.

Dirección: RAMIRO VIÑAS

Como fin de fiesta se representará el poema simbólico dialogado,

"LA VIDA I LA MORT"

interpretado por las señoritas
M.ª Rosa Llagostera y Pilar Antoli.

Niños y Niñas: Vuestra Sala os espera con la misma alegría de todos los años

Programa de *Com les òlives* (1954), amb el repartiment.

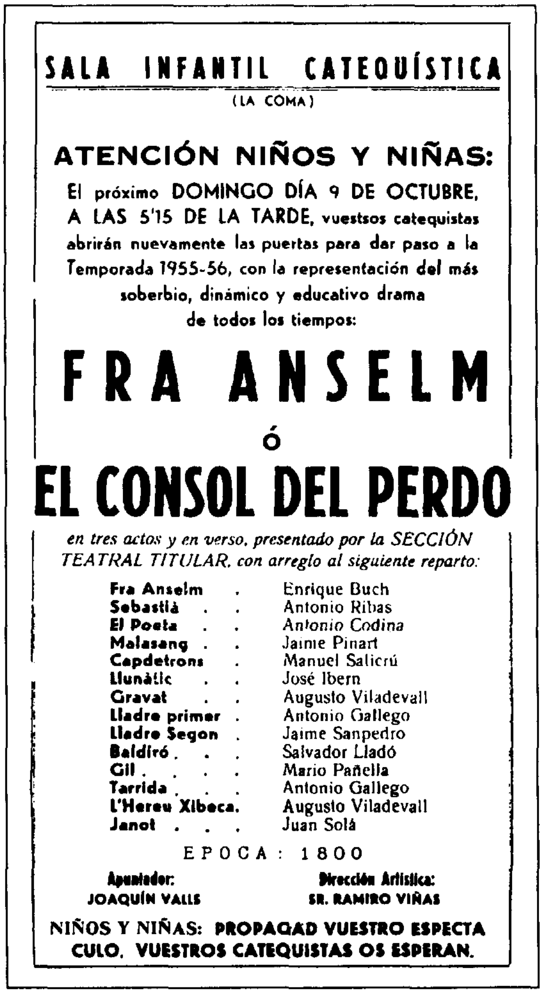

SALA INFANTIL CATEQUÍSTICA
(LA COMA)

ATENCIÓN NIÑOS Y NIÑAS:
El próximo DOMINGO DÍA 9 DE OCTUBRE, A LAS 5'15 DE LA TARDE, vuestsos catequistas abrirán nuevamente las puertas para dar paso a la Temporada 1955-56, con la representación del más soberbio, dinámico y educativo drama de todos los tiempos:

FRA ANSELM
ó
EL CONSOL DEL PERDO

en tres actos y en verso, presentado por la SECCIÓN TEATRAL TITULAR, con arreglo al siguiente reparto:

Fra Anselm	Enrique Buch
Sebastià	Antonio Ribas
El Poeta	Antonio Codina
Malasang	Jaime Pinart
Capdetrons	Manuel Salicrú
Llunàtic	José Ibern
Gravat	Augusto Viladevall
Lladre primer	Antonio Gallego
Lladre Segon	Jaime Sanpedro
Baldiró	Salvador Lladó
Gil	Mario Pañella
Tarrida	Antonio Gallego
L'Hereu Xibeca	Augusto Viladevall
Janot	Juan Solá

EPOCA: 1800

Apuntador: JOAQUÍN VALLS
Dirección Artística: SR. RAMIRO VIÑAS

NIÑOS Y NIÑAS: **PROPAGAD VUESTRO ESPECTACULO. VUESTROS CATEQUISTAS OS ESPERAN.**

Programa de *Fra Anselm o El consol del perdó* (1955), amb el repartiment.

Les obres i els capdals, així com el vestuari, quan era necessari, es llogaven a can Patuel, la casa especialitzada en teatre del carrer d'Isern.[9] També es representà *La pròpia sang*, obra escrita pel director Ramir Viñas, adaptada a actors masculins.

Paral·lelament al grup masculí, des del 1957, neix a la sala un grup femení, que representarà obres com *L'esgarriada*, *L'orgull de la boniquesa*, *La germana de l'Amor Formós*...

L'any 1958 els dos grups s'unificaran i presentaran al Foment, el Dia de la Parròquia, l'obra de José María Pemán *El divino impaciente*, una obra en castellà; fins aleshores totes les obres representades havien estat en català. L'any següent, també al Foment, es representà *El gran cardenal*, també de Pemán. L'elecció d'aquestes dues obres de Pemán, i, per tant, en castellà, es va fer per poder justificar l'opció, en llenguatge de l'època, del teatre mixt, ja que era evident que Pemán era un autor catòlic.

Després, de seguida, es tornarà a representar en català i es farà *Mossèn Janot*, d'Àngel Guimerà, també al Foment, i *Don Gonçal o l'orgull del gec*, d'Albert Llanas i Rabassa, a la Coma. Tot i amb això, l'any 1959 es programa, encara amb homes sols, *En Joan de la calma*, de Manubens i Vidal.

Des del 1959 la direcció del grup la van portar conjuntament els senyors Ramir Viñas i Francesc Barrera, actor i home de teatre, que havia estat membre de la Secció Teatral del Foment Mataroní.

El grup de teatre de la Coma, habitualment, intercanviava representacions amb la Saleta. També, cada any, feia una representació dels *Pastorets* a les Germanetes dels Pobres de Mataró, De la mateixa manera, s'havien posat en escena moltes obres a la sala de Dosrius. I una vegada es varen representar els *Pastorets* a Corró de Munt, poble d'on era rector mossèn Anton Vicèn, antic vicari de Santa Maria, que havia estat integrat totalment al grup de la Coma.

Sala Infantil Catequística
(LA COMA)

GRAN VELADA TEATRAL a cargo de un grupo de señoritas de A. C., presentando la dinámica obra dramática en tres actos y en verso:

LA GERMANA DE L'AMOR FORMÓS

con arreglo al siguiente reparto:

Donzella (Germana de l'Amor Formós),	M. Pura Esquerra	Germana Agata,	María Teresa Comas
L'Amor,	Montserrat Castellví	Godula,	María Carmen Broté
Mare Desesperada,	Carmen Bigay	Florentina,	Conchita Martí
Mare Superiora,	Montserrat Lladó	Mónica,	María Cristina Solá
Filla,	Margarita Siquier		

Como complemento a la velada, se pondrá en escena la graciosísima comedia en un acto:

La Malaltia de la Lilí

bajo el siguiente reparto:

Cristina.-Carmen Bigay; Sra. Magdalena.-Montserrat Lladó; Elvira.-Margarita Siquier; Mariona.-María Carmen Broté; Roser.-María Teresa Comas; Merceditas.-Camila Lladó; Pepeta.-Montserrat Broté.

DIRECCION ARTISTICA: Sr. Ramiro Viñas.

Domingo, 3 de Noviembre de 1957 - Tarde, a las 5'30

NIÑOS Y NIÑAS: no faltéis a vuestra Sala.

Programa de *La germana de l'Amor Formós* (1957), amb el repartiment.

REPARTO
de la representación de la obra original del Ilustre escritor D. José M.ª Pemán, en un prólogo, tres actos y un epílogo,

EL DIVINO IMPACIENTE

que será interpretada con arreglo al reparto siguiente:

VIOLETA	*M.ª Teresa Comas*
DAMA I	» » »
DAMA	*M.ª Cristina Solá*
DAMA II	*Montserrat Lladó*
UNA MUJER	*Margarita Siquier*
MADRE	*Carmen Broto*
DOÑA LEONOR	*Conchita Martí*
HERMANA DE JAVIER	*Paquita Lluch*
FRANCISCO JAVIER	*Antonio Codina*
IGNACIO DE LOYOLA	*Francisco A. Xalabardé*
JEFE INDIO	*Antonio Gurri*
P. ALONSO SALMERÓN	» »
PEDRO FABRO	*Manuel Salicrú*
REY	» »
BRAHAMAN	» »
JUAN DE OLIVA	*Pedro C. Montells*
MATEO	» » »
ATAYDE	*Antonio Gallego*
JUAN DE BRITO	*Enrique Buch*
P. DIEGO LAINEZ	» »
P. COSME DE TORRES	*Antonio Albadalejo*
P. PASCUAL BROET	*Jaime Lloveras*
PATAMAR	*José Bermúdez*
MASCAREÑAS	*Martín Visa*
LEGO	*José M.ª Casals*
PAJE	» » »
P. SIMÓN	*Juan Castellá*
CONDE DE CASTAÑEDA	*Rafael Montserrat*
UN HOMBRE	*Salvador Puig*
MENDIGO	» »
INDIO 1.º	*José M.ª Manté*
INDIO 2.º	*Pedro Solá*
CHAMBELÁN	*José Lladó*
MANSILLA	*Mario Pañella*
YAGIRO (PABLO DE SANTA FE)	*Antonio Colomer*
MIGUEL	*Félix Esquerra*
D. MARTÍN A. DE SOUSA	*Eduardo Huertos*
HERMANO DE JAVIER	» »

DAMAS, CABALLEROS, INDIOS Y NIÑOS. Todos ellos bajo la dirección teatral de los SRES. RAMIRO VIÑAS Y FRANCISCO BARRERA.
Apuntador: JOAQUÍN VALLS.
Vestuario: SASTRERÍA PATUEL

Programa del *Divino impaciente* (1958), amb el repartiment.

A la Coma, com ja hem dit, s'hi feia teatre, cinema i altres espectacles infantils. El cinema es feia primer amb una màquina molt antiga, de pas 16 m/m, i de sonoritat molt deficient. L'any 1956 o 1957 es va adquirir una màquina Marín, més moderna, que donava millors prestacions. Les pel·lícules es llogaven a Barcelona i, lògicament, sempre eren antigues o reposicions.

Quant a espectacles infantils, algun es presentaven gent de la pròpia casa i altres es contractaven empreses de Barcelona especialitzades en espectacles d'infants, com GIB –Guasch i Bruguera– que havia portat a la Coma «Perico, el amigo de los niños», el mag Fu-Man-Xú, el pallasso Tonetti, a més de ventrílocs, malabaristes, gossets ensinistrats, etc.[10] També havien actuat diversos titellaires i, sobretot, l'innovador espectacle de titelles de Joan Baixas, que després es va fer famós arreu de Catalunya.[11]

FOMENTO MATARONÉS
(CENTRO PARROQUIAL)

● Domingo, 10 Mayo 1959 - Tarde: 5,30 ●

MAGNO ACONTECIMIENTO ARTÍSTICO

Representación de la emocionante obra en tres actos y en adaptación libre de José M.ª Pemán

«EL GRAN CARDENAL»

que será interpretada por la Sección Teatral Titular de la Sala Infantil Catequística, con arreglo al siguiente reparto, por orden de aparición en escena:

Olga	*M.ª Pura Esquerra*
Hermano Liberatus	*Pedro C. Montells*
Monseñor	*Manuel Salicrú*
Cardenal	*Francisco A. Xalabardé*
Hermana Teresa	*Paquita Lluch*
Coronel Petko	*José Francisco Bermúdez*
Capitán	*Juan Castellá*
Oficial	*Salvador Puig*
Ministro del Interior	*Enrique Buch*
Petrovich	*José Ibern*
Alexander	*Antonio Gallego*
Policía 1.º	*Eduardo Huertos*
» 2.º	*Antonio Briansó*
Mariscal	*Antonio Gurri*

Dirección: Sres. Ramiro Viñas y Francisco Barrera

¡¡ No deje de admirar esta extraordinaria obra dramática !!

Programa de *El gran cardenal* (1959), amb el repartiment.

Representació de *El gran cardenal* a la Saleta (1960). Francesc Xalabardé, Manel Salicrú i Josep Francesc Bermúdez.

Representació de *Don Gonçal o l'orgull del gec*. Joan Castellà, Josep Ibern, Jaume Pinart, M. Pura Esquerra, M. Antònia Vinardell i Antoni Gallego.

El primer grup de la Coma, l'any 1962, deixa la Sala Infantil en mans d'una nova generació.[12] Però alguns dels seus components constitueixen la Companyia Teatre Selecte, que va dirigir Jaume Cusachs, que només representà dues obres, *Melocotón en almíbar*, d'Àngel Miura, i *Pi, noguera i castanyer, fabricants de mobles*, d'Àngel Millà i Lluís Casañas.

La Sala Infantil Catequística perdurà fins a l'any 1965, quan també s'acabà el catecisme de Santa Maria dels diumenges a la tarda.[13] L'última activitat feta pel grup de la Coma en els seus dos darrers anys d'actuació, va ser la posada en marxa de la Fira de l'Infant, al pati annex a la sala, durant el temps de primavera o d'inici de l'estiu. Posteriorment, va passar al Foment Mataroní amb el nom de Setmana de l'Infant, en l'època nadalenca.[14]

Això a part, els *nous costums*, l'aparició de la televisió, la revolució del sis-cents, i la crisi ideològica, també l'haurien fet inviable.[15]

Manel Salicrú i Puig

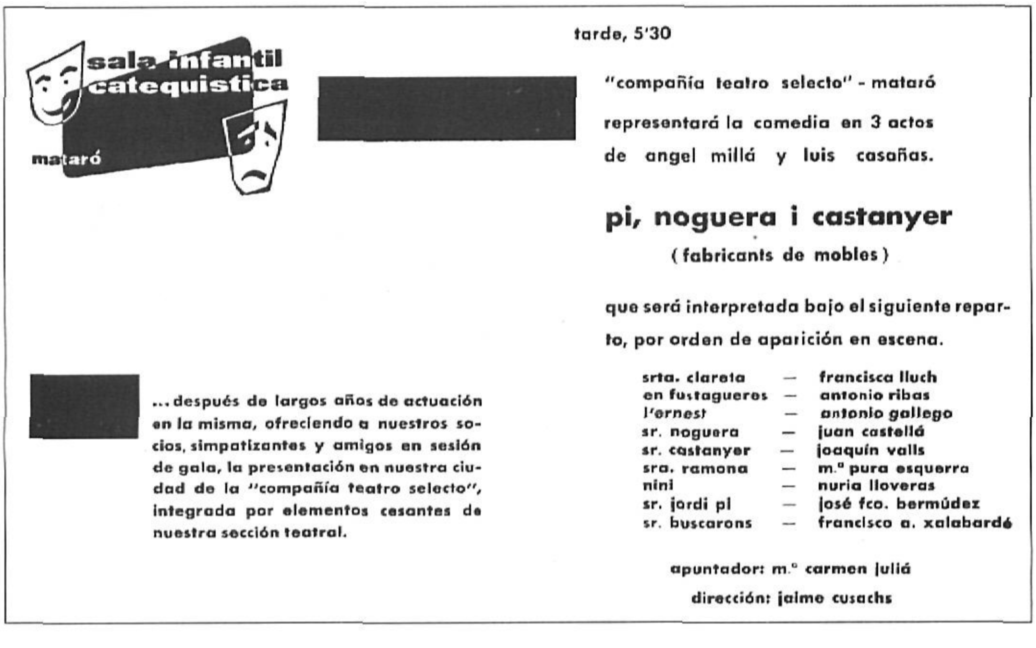

sala infantil catequistica

mataró

tarde, 5'30

"compañía teatro selecto" - mataró

representará la comedia en 3 actos

de angel millá y luis casañas.

pi, noguera i castanyer

(fabricants de mobles)

que será interpretada bajo el siguiente reparto, por orden de aparición en escena.

srta. clareta	—	francisca lluch
en fustagueres	—	antonio ribas
l'ernest	—	antonio gallego
sr. noguera	—	juan castellá
sr. castanyer	—	joaquín valls
sra. ramona	—	m.ª pura esquerra
nini	—	nuria lloveras
sr. jordi pi	—	josé fco. bermúdez
sr. buscarons	—	francisco a. xalabardé

apuntador: m.ª carmen juliá

dirección: jaime cusachs

...después de largos años de actuación en la misma, ofreciendo a nuestros socios, simpatizantes y amigos en sesión de gala, la presentación en nuestra ciudad de la "compañía teatro selecto", integrada por elementos cesantes de nuestra sección teatral.

Programa de *Pi, Noguera i Castanyer, fabricants de mobles* (1962), amb el repartiment.

NOTES

1.- JOSEP SAMSÓ I ELIAS, pvre. *Guia per a catequistes i directors de catecisme*, Foment de Pietat (Barcelona 1936).

2.- La lletra de les cançons del catecisme figurava en un petit *Llibre de Cants*, editat per la parròquia de Santa Maria. La biblioteca del Museu Arxiu conté diverses edicions del *Llibre de Cants*, la primera del 1925. Abans del 1936, tots els cants són en català. Després de la Guerra Civil, el títol és en castellà, *Libro de Cánticos*, i les cançons són en castellà i en català.

3.- El Museu Arxiu de Santa Maria conserva una mostra d'aquests quadres.

4.- Els locals del Patronat Escolar Obrer ocupen una part important de l'illa de cases determinada pel carrer de la Coma -per on tenen l'accés principal i d'aquí el nom popular del Patronat-, carrer de Sant Bru, baixada d'en Massot i Rierot.

El Patronat Escolar Obrer va ésser creat l'any 1903 per tal de mantenir l'escola nocturna i dominical per a obreres del Sagrat Cor de Jesús, establerta des del darrer quart del segle XIX al mateix indret. Aquesta escola, a partir de la creació del Patronat, fou convertida «en un centre pedagògic social modern (ensenyament primari i professional, arts domèstiques, labors, puericultura, etc.) i durant molt de temps tingué una marcada influència en la formació de les joventuts obreres femenines que passaren per les seves aules». JOAQUIM LLOVET, *La ciutat de Mataró*, II (Barcelona 1961), 150.

Tenien cura de l'escola les religioses terciàries franciscanes del Sagrat Cor, que, per a aquest fi, s'establiren a Mataró i que, a més, crearen una escola diürna per a nenes, que encara existeix en l'actualitat. Les mateixes religioses són ara titulars d'una segona escola a Mataró, a la ronda de Cerdanya, constituïda a la fi de la dècada dels seixanta del passat segle.

El Patronat Escolar i l'escola varen ser actius fins a l'inici dels anys setanta del segle XX.

Els edificis del Patronat consten d'una casa al carrer de la Coma, que s'utilitzava com a accés, d'un pati al mateix nivell, d'un gran edifici, situat a la part posterior del pati, amb aules a la planta baixa i una gran sala d'actes o «salón» al primer pis, i d'un segon pati -el «pati de les Flors»- amb una caseta o xalet, utilitzada per a les ensenyances de la llar.

El conjunt d'edificis fou projectat per l'arquitecte mataroní Emili Cabanyes i Rabassa, autor també del projecte dels edificis del Cercle Catòlic d'Obrers.

4.- FRANCESC GAY, pvre. *El misteri de Nadal*, Biblioteca L'Escon (Barcelona 1927).

5.- Es tractava de la introducció de «les calderes d'en Pere Boter», l'esfondrament del palau de Jonatàs i, sobretot, de l'apoteosi, amb l'enfrontament verbal de l'àngel sant Miquel i Llucifer, amb versos vibrants i molt actualitzats a l'època. Concreció feta per Antoni Codina i March.

6.- Amb motiu de les obres de construcció del nou edifici del Foment Mataroní, la totalitat del vestuari dels *Pastorets* i els decorats passaren a la Coma.

7.- És impossible de fer una llista exhaustiva de totes les persones que varen intervenir en les representacions dels *Pastorets* i de *La Passió*. No hi ha cap mena de documentació i, en aquest cas, la seva memòria no és fiable. Amb el risc evident de deixar-me algú o d'equivocar-me, relacionaré tot seguit els companys que representaren els papers principals.

Pastorets

Llucifer:	Jaume Pinart, Agustí Pont i Antoni Codina.
Sant Josep:	Antoni Codina i Enric Buch.
Jonatàs:	Pere Montlleó, Antoni Codina i Manel Salicrú.
Còmics	Agustí Pont, Jordi Berga, Josep Ibern, Pere C. Montells, Joan Castellà i Antoni Ribas.
Sant Miquel:	Josep M. Masjuan, Antoni Gallego, Francesca Lluch i M. Pura Esquerra.
Avi:	Jordi Fadó, Antoni Ribas i Jaume Lloveras.
Mare de Déu:	M. Dolors Salicrú i M. Carme Broto.

La Passió

Jesús:	Antoni Codina, Jaume Pinart, Josep de Calassanç Peradejordi.
Fariseus:	Francesc d'A. Xalabardé, Eduard Huertos, Joan F. Bermúdez, Joan Castellà, Antoni Colomer i Josep M. Casals.
Pilats:	Enric Buch i Antoni Gurri.
Sant Joan:	Josep M. Masjuan, Antoni Gallego i Salvador Puig.
Sant Pere:	Enric Buch i Pere C. Montells.
Judes:	Pere Montlleó i Jaume Pinart.
Botxins:	Josep M. Manté, Rafael Montserrat i Jaume Gonzàlez.
Mare de Déu:	M. Pura Esquerra.
Armats:	Manel Salicrú, Josep Rovira i Josep M. Buscà.

8.- En aquesta darrera obra, el protagonista aguantava un quart d'hora tancat dins un bagul de morts. Cal dir que el bagul era deferència de la veïna Funerària La Sepulcral, can Junqueras, que, abans, havia pres la mida a l'actor. Precisió d'Antoni Codina i March.

9.- L'arxiu teatral de la casa Patuel és ara a la biblioteca del Museu Arxiu, per donació de la senyora Montserrat Vergés Verdaguer, vídua de Francisco Pérez Patuel. Vegeu *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 70 (Mataró, abril 2001).

10.- El senyor Guasch, titular de l'empresa, treballava en el despatx d'un taller de rellotgeria en un primer pis del carrer del Pi de Barcelona. Jo mateix havia anat a contractar alguna actuació.

11.- Precisions fetes per Antoni Codina i March.

12.- La nova etapa de la Sala Infantil va ésser gestionada per Pere Solà, Josep M. Montserrat, Jaume Sabater, Trini Ferrer i Camila Lladó.

Hi col·laboraren Ramon Salicrú, Joaquim Quadrada, Josep Coll, Francesc Taberner, Joaquim Soteras i «els cabrits», Ramon Safont-Tria, Rafel Codina, Joaquim Fernàndez, Jaume Gonzàlez, Andreu Puig, Jordi Roca, Joan Anton Prat i molts d'altres.

Poc o molt, també hi van ser «els ietis», Pep Comas, Xavier Comas, Miquel Aliberas, Josep Carreras, Joan Solà.

13.- Tot i que són dades recents, no les he pogut documentar. Però la data 1965 em penso però que és correcta.

14.- Precisió d'Antoni Codina i March.

15.- Vull agrair la col·laboració dels amics Joan Castellà i Oliva, Antoni Codina i March i Antoni Ribas i Vilardebò, membres, com jo mateix, del grup de la Coma, que han ponderat l'article i han completat la informació.

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÀFICA

Les aigües de la riera de Cirera, desviades pel circuit de les muralles, baixant per la muralla de Sant Llorenç, abans de la construcció del Desviament (c.1905).

MASMM. Arxiu d'Imatges. *Col·lecció Spà Salarich.*

Les aigües de la riera de Cirera en el seu pas per la plaça de Santa Anna, cantonada amb la Riera, abans de la construcció del Desviament. En primer terme, la llissa que les conduïa cap a la Rambla i, després, al rec del Molí (c.1905).

MASMM. Arxiu d'Imatges. Col·lecció Spà Salarich.

Homenatge de la ciutat al senyor Carles Padrós (31 març 1916).
Les autoritats mataronines, a l'estació, esperant la seva arribada.

MASMM. Arxiu d'Imatges.
Col·lecció Pineda.

Homenatge de la ciutat al senyor Carles Padrós (31 març 1916).
El senyor Carles Padrós i l'alcalde de Mataró, senyor Josep M. Fradera, a la Riera, formant comitiva.

MASMM. Arxiu d'Imatges.
Col·lecció Pineda.

Actes de l'inici oficial de les obres del «Desvio» (29 octubre 1916).
El rector de Santa Maria, doctor Josep Roig, beneeix els treballs.
El senyor Carles Padrós, a segon terme, amb el barret a la mà.

MASMM. Arxiu d'Imatges.
Col·lecció Spà Salarich.

Actes de l'inici oficial de les obres del «Desvio» (29 octubre 1916).
El senyor Carles Padrós, manejant el pic.

MASMM. Arxiu d'Imatges.
Col·lecció Spà Salarich.

Museu Arxiu de Santa Maria
Mataró

Col·labora:

Ajuntament de Mataró
Patronat Municipal
de Cultura